

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**MÜLTECİ KADINLARIN ÇOK BOYUTLU ALGILANAN
SOSYAL DESTEK İLE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yüksek Lisans Tezi

Rukiye GÖBEL

Danışman
Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI

SAMSUN
2021

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI**

**MÜLTECİ KADINLARIN ÇOK BOYUTLU ALGILANAN
SOSYAL DESTEK İLE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yüksek Lisans Tezi

Rukiye GÖBEL

Danışman

Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI

SAMSUN
2021

TEZ KABUL VE ONAYI

Rukiye GÖBEL tarafından, Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI danışmanlığında hazırlanan “Mülteci Kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek İle Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişki” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 25.8.2021 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Birsen ALTAY Ondokuz Mayıs Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye (Danışman)	Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI Ondokuz Mayıs Üniversitesi Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Ayşe ÇAL Medipol Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı		☒
			Kabul
			☐
			Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığımı taahhüt ve beyan ederim.

İmza

.../09/2021

Rukiye GÖBEL

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Mülteci Kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek İle Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişki

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 29/07/2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 18

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

İmza

.../09/2021

Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI

ÖZET

MÜLTECİ KADINLARIN ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK İLE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Rukiye GÖBEL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kadın ve Aile Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Ağustos/2021

Danışman: Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI

Amaç: Bu araştırma, mülteci kadınların çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkiyi ölçmekte olduğu için ilişki arayan tanımlayıcı araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır.

Materyal ve metod: Araştırmaya Çorum il merkezinde 2019 yılı Ekim ayı ile 2020 yılı Eylül ayı arasında araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden 18 yaş ve üzerinde olan, iletişim kurulabilen mülteci kadınlar dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Sağlımlık Ölçeği ve Kişisel Bilgiler Formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise; tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde) ve çoklu karşılaştırmalar için Duncan testi, ikili karşılaştırmalar için ise t-testi kullanılmıştır. Bunların yanı sıra Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Bulgular: Araştırmada; mülteci kadınların Psikolojik Sağlımlık Ölçeği'nden aldıkları toplam puanlar ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden aldıkları toplam puanlar arasında pozitif yönlü önemli bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra araştırmada; bekar katılımcıların evli katılımcılardan daha fazla özel kişiden destek aldığı, maddi yardım alma durumunun psikolojik sağlımlık üzerine etkili olduğu, ikamet süresi bir yıl ile iki yıl arasında olan katılımcıların iki yıl ve daha fazla Türkiye'de yaşayan katılımcılardan daha çok psikolojik sağlımlığa sahip olduğu, ırkçılık ya da ayrımcılığa uğrayan katılımcıların daha az arkadaş desteği gördüğü, psikolojik şiddete uğrayan mülteci kadınların diğer katılımcılara oranla daha az psikolojik sağlımlığa sahip olduğu bulunmuştur.

Sonuç: Araştırmada; sosyal destek kaynakları fazla olan mülteci kadınların psikolojik sağlımlık düzeylerinin yüksek olduğu, sosyal destek kaynakları az olan mülteci kadınların psikolojik sağlımlık düzeylerinin ise düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra mülteci kadınların; medeni durum, eğitim durumu, savaş sonrası ülkeye geri dönme istekleri ile sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir sonuca varılmıştır. Mülteci kadınların; maddi yardım alma durumu, ikamet süresi ve Türkiye'de yaşadıkları sorunlar ile psikolojik sağlımlıkları arasında da anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mülteci, Kadın, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek, Psikolojik Sağlımlık

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED MULTIDIMENSIONAL SOCIAL SUPPORT AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE OF REFUGEE WOMEN

Rukiye GÖBEL

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Women and Family Research

Master, August/ 2021

Supervisor: Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI

Aim: This research was conducted using the descriptive research method, which seeks a relationship, as it measures the relationship between multidimensional perceived social support levels and psychological resilience of refugee women.

Material and method: In this study, refugee women aged 18 and over, who could be contacted, who agreed to participate voluntarily in the research between October 2019 and September 2020 in Çorum city center were included. In the study, multidimensional perceived social support scale, psychological robustness scale and Personal Information Form were used as data collection tools. In the analysis of the data obtained, the Duncan test was used for descriptive statistics (number, percentage) and multiple comparisons, and the T-test was used for binary comparisons. In addition, Pearson moments product correlation coefficient was calculated.

Results: In the research; A significant positive correlation was found between the total scores of refugee women from the Psychological Resilience Scale and the total scores they got from the Multidimensional Scale of Perceived Social Support. In addition, the study found that single participants received more support from private people than married participants. It has been shown that the condition of receiving financial assistance has an effect on psychological resilience. Participants whose residence period was between one year and two years had more psychological resilience than participants who lived in Turkey for two years or more. Refugee women who were subjected to psychological violence were found to have less psychological resilience than other participants.

Conclusions: In the study, it was concluded that the psychological endurance levels of refugee women with high social support resources were high and the psychological endurance levels of refugee women with low social support resources were low. In addition, a significant conclusion was reached between their marital status, educational decency, the willingness of participants to return to the country at the end of the war, and the level of social support for refugee women. A meaningful conclusion was also reached between the status of refugee women receiving financial assistance, their duration of residence and the problems they experienced in Turkey and their psychological resilience.

Keywords: Refugee, Female, Multidimensional Perceived Social Support, Resilience

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Çalışmamın her safhasında büyük desteğini ve değerli vaktini hiç esirgmeden yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCİ hocama,

Ders döneminde bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim Kadın ve Aile Araştırmaları Ana Bilim Dalı'nda görev yapan değerli hocalarıma,

Yüksek lisans çalışmamda desteklerini esirgemeyen aileme, özellikle kardeşime, araştırmanın veri toplama sürecinde katılımcılarla etkili iletişim kurma konusunda ellerinden gelen çabayı sarf eden arkadaşlarım Ömer YAKUT, Betül KOCATÜFEK ve tercüman arkadaşşıma,

Bu zorlu süreçte pes etmemem için elinden geleni yapan güçlendirmeleri ile yanımda olan meslektaşlarım Ahmet AKTAŞ, Sevim KORKMAZ, Fatma KOCATÜRK, Görkem ALTUG, Sevda ASLAN ve psk. Tuna KELEMET' e

İçtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Rukiye GÖBEL

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Soruları	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Göç Kavramı ve Kuramları	4
2.1.1. Göç Sistemleri Kuramı	5
2.1.2. İlişkiler Ağı Kuramı.....	6
2.1.3. Merkez Çevre Kuramı	7
2.2. Uluslararası Göçmenlerin Statüleri	9
2.3. Mülteciler ve Genel Sorunlar	12
2.3.1. Güvenlik ve Barınma ile İlgili Sorunlar	12
2.3.2. Sağlık ile İlgili Sorunlar.....	13
2.3.3. Eğitim ve Dil ile İlgili Sorunları	13
2.3.4. Sosyal Uyum ile İlgili Sorunlar	15
2.4. Mülteci Kadınlar ve Yaşadıkları Genel Sorunlar	16
2.5. Sosyal Destek Kavramı	18
2.5.1. Algılanan Sosyal Destek.....	20
2.6. Psikolojik Sağlamlık.....	21
3. GEREÇ VE YÖNTEM	23
3.1. Araştırmanın Tipi	23
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zamanı	23
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	23
3.4. Verilerin Toplanması.....	24
3.4.1. Veri Toplama Araçları	24
3.4.2. Verilerin Uygulanması.....	25
3.5. Verilerin Analizi.....	25

3.6. Araştırmanın Etik Yönü	25
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	26
4. BULGULAR	27
5. TARTIŞMA	34
6. SONUÇ	38
7. ÖNERİLER	40
KAYNAKÇA	41
EKLER	46
Ek 1: Kişisel Bilgiler Formu (Türkçe)	46
Ek 2: Kişisel Bilgiler Formu (Arapça)	48
Ek 3: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Türkçe).....	50
Ek 4: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Arapça).....	51
Ek 5: Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği 25 (Cd-R1sc-25) (Türkçe)..	52
Ek 6: Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği 25 (Cd-R1sc-25) (Arapça) .	54
Ek 7: Etik Kurul İzni	56
Ek 8: İl Göç İdaresi İzni	57
Ek 9: Ölçek Kullanım İzinleri	58
ÖZGEÇMİŞ	59

SİMGELER VE KISALTMALAR

CD-PS (CD-RISC)	: Connor & Davidson Psikolojik Sağlamlık
CD-PSÖ	: Connor & Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği
ÇASD	: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek
ÇASDÖ	: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
YUKK	: Yabancılar Uluslararası Koruma Kanunu
BMMYK (UNHCR)	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DGÖ (IOM)	: Dünya Göç Örgütü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Yabancılara Yönelik Yaygın Eğitim Faaliyetleri	14
Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri.....	27
Tablo 4.2. ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeklerinin Değerleri.....	28
Tablo 4.3. Katılımcıların Yaşı ile ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeğinin Korelasyonu	29
Tablo 4.4. Katılımcıların Medeni Durumlarının ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkisi.....	29
Tablo 4.5. Katılımcıların Eğitim Durumlarının ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkisi.....	30
Tablo 4.6. Çalışma Durumunun ile ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkisi	31
Tablo 4.7. Maddi Yardım Alma Durumunun ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkisi	31
Tablo 4.8. Türkiye’de ikamet Etme Sürelerinin ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkileri	32
Tablo 4.9. Savaştan Sonra Geri Dönme İsteğinin ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkileri	32
Tablo 4.10. Türkiye’deki Yaşanılan Sorunların ÇASD ölçeği ile C-D PS Ölçeği Üzerine Etkisi.....	33
Tablo 4.11. ÇASD Ölçeği ile C-D PS Ölçeği Arası Korelasyonu	33

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi ve Önemi

Göç kavramı insanın yaşadığı mekandan ayrılarak başka bir mekana yerleşmesine de karşılık gelmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015). Tarihsel süreç boyunca evrenin birçok yerinde insanlar bazen kendi istekleri ile bazen de zorunluluklar sonucunda yer değiştirerek göç etmiştir. İnsanların kendi rızaları olmadan, bir zorunluluk gereği gerçekleşen göçlere; savaş dönemlerinde ya da savaş sonrası dönemlerde görülen kitlesel göçler örnek olarak verilebilmektedir (Uçan Çubukçu, 2013).

Yaşanılan kitlesel göçlerin ortaya çıkmasıyla birlikte göç olgusu 2000’li yıllarda özellikle gündeme gelmiştir. 2010 yılında Kuzey Afrika ülkelerinde meydana gelen ve Arap Baharı olarak nitelendirilen olaylar Türkiye’yi ve birçok ülkeyi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Arap Baharı’nın Suriye’deki etkileri diğer ülkelerden çok daha trajik bir seyir izlemiş ve milyonlarca insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (Ekici ve Tuncel, 2015). Bu anlamıyla yaşanan kitlesel göç hareketi 21. yy’da yaşanan en büyük insani krizlerden biri olarak görülmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) 2020 yılı istatistiklerine göre Türkiye’de geçici koruma altında bulunan kişi sayısı 3.645.140 olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye’ye göç edenlerin sayısının bu denli fazla olması mekansal, siyasal, sosyal birçok karmaşık sorunu da beraberinde getirmektedir. Göç; işsizlik, kamusal harcamalar, vergi, kayıt dışılığın artışına ve haksız rekabet koşullarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu anlamıyla birçok soruna sebebiyet veren göçün, sosyal doku ve ilişkiler üzerindeki etkilerinin tekrar gözden geçirilmesi de zorunlu kılınmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015).

Literatür incelendiğinde göç olgusunu konu alan birçok çalışma yapılmış olduğu görülmektedir. Ancak kadın ve göç konulu çalışmaların sayısı günümüzde artmaya başlasa da yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmalarda göç eden nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların yıllar boyunca erkeklere eklemlenerek anlamaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum kadınların tüm yaşantıları boyunca bir çok alandaki görünmezliğinin ve ikincil konumunun göç sürecinde de ortaya çıkması olarak görülebilir (Buz, 2007).

Kadınların özellikle toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan birçok dezavantajı bulunmaktadır. Bu sebeple kadınlar kadınlara özgü birçok sorunla da

ayrıca mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Buz (2007) yaptığı çalışmada kadınlara özgü göç nedenlerini; yoksulluk, fiziksel ve cinsel şiddet, evlilik anlaşmazlığı, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrımcılıklar, istihdamda eşit olmayan ücretler ve yaşadığı toplumdaki baskılardan kaçmak olarak sıralamaktadır. Bu açıdan bakıldığında kadınlar erkeklerle can güvenliğinin sağlanmaması ya da baskı ve zulümden kaçmak gibi benzer sebeplerle yola çıksalar dahi erkeklerden farklı olarak birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır.

Yaşanılan bu sorunlar karşısında tekrar ayakta kalabilmek ve güçlenmek için sağlıklı bir psikolojiye sahip olmak gerekmektedir. Psikolojik sağlık, strese bağlı olarak basit bir olay karşısında zarara uğramama olarak tanımlanmıştır. “Psikolojik sağlık kavramının en önemli unsuru olumsuz olaylar karşısında yeniden güç elde edebilmektir” (Olsson vd., 2003). Psikolojik sağlık bireyin yaşadığı stres olayından sonra tekrar eski halini almayla ilişkilidir. “Psikolojik olarak sağlam kişiler, stres ve olumsuz koşullar karşısında mücadele etme, var olmayı sürdürme ve gelişip üstün gelme yetenekleri sergiler” (Garmezy, 1991, akt; Eminağaoğlu, 2006). Göç süreci içerisinde birçok olumsuz olay ile karşılaşan bireyler için psikolojik sağlık kavramının bu açıdan önemli olduğu düşünülmektedir.

Buz (2002) yılında yaptığı çalışmasında; sığınmacı bireylerin zorunlu olarak ikamet ettikleri ülkelerde yaşadıkları ciddi sorunlardan birinin sosyal destek sistemlerini oluşturan aile, akraba, komşu, arkadaş gibi ilişkiyi ortaya koyan ağların eksikliği olduğunu ifade etmektedir. “Sosyal destek, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Bireyin ailesi, en geniş aile çevresi, arkadaşları, karşı cins arkadaşı, öğretmenleri, iş arkadaşları, komşuları, ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır” (Yıldırım, 1997:81). Bazı sebeplerden dolayı bu sosyal destek kaynaklarının azalması ve sosyal destek düzeyinin düşmesi bireylerin yaşamlarında olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Buz (2007) yaptığı araştırmasında kadınların göç deneyimi ile ilgili önemli bir boyutunda psikolojik olarak olumsuz etkilenmeleri olduğunu ifade etmiştir. Kadınlar bu süreçte yaşadıkları travma ve şiddet gibi olaylar sonrasında psikolojik olarak olumsuz etkilenmektedir. Göç deneyimi ile kadınların; iyi bir anne ve eş olmak aynı zamanda çalışma hayatında yer almak gibi yaşadıkları zorlu şartların yanı sıra sosyal destek imkanlarını da yitirdiklerinde verdikleri mücadelenin ciddi şekilde arttığı görülmektedir (Şeker ve Uçan, 2016).

Kadının yeni gelinen yere entegrasyon sürecinde sosyal destek mekanizmalarının zayıflaması kadın göçmenin beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Zhang ve Goodson (2011) tarafından yapılan araştırmalarda, bireylerin algıladıkları sosyal destek artıkça kaygı, depresyon ve uyum gibi psikolojik problemlerinin azaldığı belirlenmiştir. Son olarak Gez (2018) yılında yaptığı çalışmasında Suriyeli çocuk ve ergenlerde algılanan sosyal destek ve psikolojik sağlamlık arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Buradan hareketle literatürde göç eden kadınlar ile ilgili araştırmaların sınırlı olması, yapılan araştırmaların daha çok çocuklara ya da genel nüfusa dönük olması ve daha önce yapılmış olan araştırmalarda böyle bir araştırmaya ihtiyaç duyulduğunun belirtilmesi, bu çalışmanın sınırlı sayıda yapılmış olan çalışmalara katkı sağlayacağını göstermektedir. Ayrıca çalışmanın sonucu mülteci kadınlara yönelik üretilen hizmetlerin belirlenmesi noktasında oldukça önem taşıdığı düşünölmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Kadınlara psikolojik sağlamlıkları ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyini saptamak, bu iki özellik arasındaki ilişkiyi yordamak ve bu özellikleri etkileyen yaş, medeni durum, ekonomik durum, ikamet süresi, öğrenim durumu, meslek ve yaşanan zorluklar gibi sosyo demografik sorular arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemektir.

1.3. Araştırmanın Soruları

Mülteci kadınların çok boyutlu algılanan sosyal destek ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Mülteci kadınların tanıtıcı özellikleri ve göç sürecine ilişkin özellikleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin mülteci kadınların tanımlayıcı özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Göç Kavramı ve Göç Kuramları

Tarihsel süreç boyunca insanlığın gündeminde olan göç olgusu küresel düzeyde artan göç hareketliliği ile birlikte daha fazla araştırmaya konu olmaya devam etmektedir. Türkiye’de ise 2010 yılında yaşanan Arap Baharı olarak adlandırılan olaylar sonrasında yaşanan kitlesel göç hareketi ile birlikte fazlaca gündeme gelen bir konu haline gelmiştir.

Göç kavramı ülkelerin ekonomik, politik hatta siyasal ilişkilerinden etkilenmektedir. Bu sebeple göç kavram ve tanımları arasında farklılıklar meydana gelmektedir. Demir (1996) göç kavramını; “kişilerin gelecek yaşantılarının ya bir bölümünü ya da tamamen geçirmek üzere bir yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapmış oldukları coğrafi nitelikli yer değiştirme olayı” olarak tanımlamıştır. Bu tanımında Demir (1996) göçü yalnızca bir coğrafi hareketlilik olarak ele alırken Marshall (2009; 685) ise; “az veya çok bireylerin ya da grupların sembolik ve siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içeren” bir olgu olarak tanımlamıştır. Bu haliyle Marshall tanımı ile coğrafi olarak ele alınan tanımın biraz daha ilerisine giderek göçün toplumlara yönelik de yapıldığını ele almış ve kalıcı olarak yapılmayan yer değiştirme hareketini göç olarak kabul etmeyerek de Demir’in yapmış olduğu tanımdan farklı bir tanım ortaya koymuştur.

Türk Dil Kurumu (2021) göçü; “ekonomik, toplumsal, siyasal sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlayarak göçün kalıcı ya da geçici olması ile ilgili bir şart koymamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (2021) göçü; “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” olarak tanımlamıştır. Göçün bu tanımı bizlere göç kavramının bahsedilen tüm tanımları içine alan daha genel bir kavram olarak ele alındığını göstermektedir.

Yukarıda bahsedilen tüm tanımlar aslında göçün; coğrafi, ekonomik, toplumsal, siyasal sebepleri olan bireylerin ya da grupların yer değişmesine bağlı olarak süresi ve yapısı olan karmaşık bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeplerle göçün anlaşılması zorlaşmaktadır. Göç kavramını ve göç hareketliliğini anlamlandırmak için

göçü çeşitli kavramlar ile birlikte düşünmek gerekmektedir (Çevik,2020).Genel anlamıyla bir nüfus hareketliliğini anlatan göç kavramı, göçün neden, nasıl, ne zaman yapıldığı gibi bir çok soru ile düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. Göç terkedilen yer ve gidilen yerde de bazı sonuçları olan etkileşimli bir süreç olduğu için bu süreci tanımlamak göçün tanımını yaparken ortaya çıkan zorluklar arasında yer almaktadır (Çevik, 2020).

Küresel göç hareketliliğinin artması göç ile ilgili yapılan çalışmaların sayısını oldukça artırmaktadır. Artan çalışmalar ile birlikte göç ile ilgili kavramların ve tanımlarında farklılıklar ortaya çıkmış olup bu farklılıkların bir çok nedene bağlı olduğu görülmektedir(Çevik, 2020). Bir çok nedene bağlı olarak ortaya çıkan göç olgusunu anlayabilmek için bir çok göç teorisi ortaya çıkmıştır. Göçün bilimsel şekilde değerlendirilmesi adına literatürde göçe dair kuramlar mikro, mezzo ve makro düzeylerde üçlü bir sınıflandırma yapılarak ele alınmıştır (Faist, 2000:31). Bu sınıflandırma yapılarak ele alınan birçok kuram literatürde yer almaktadır. Bu bölümde zaman içinde değişen ve gelişen literatürde sıklıkla kullanılan göç kuramları açıklanacaktır. Bu kapsamda yazının konusu olan kuramlar; Göç Sistemleri Kuramı, İlişkiler Ağı Kuramı ve Merkez Çevre Kuramı'dır.

2.1.1. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı; “uluslararası göçü, ulus devletlerin ekonomik, jeolojik, sosyo kültürel vb. birçok konuda etkileşiminin bir sonucu olarak ele almaktadır.” (Zlotnik, 1992:80). Bu kuramın temeli uluslararası yaşanan göç içerisinde göçmenlerin yer değiştirmesi sonucu oluşan göçmen değişimi ile birlikte ortaya çıkan ilişkiler zinciri ve göç sistemi oluşturmaktadır. Bu ilişki ve ilişkiler bütünü yakın mesafe de olan iki ülke arasında ortaya çıkabildiği gibi uzak ülkeler arasında da ortaya çıkarak ilişki kurulabilmektedir. Bu sebeple bu sistem içerisinde mesafe faktörü önemsizleşmektedir (Çağlayan, 2006).

Göç sistemleri teorisine göre; “göç hareketleri genellikle göç veren ve göç alan ülke arasındaki makro ve mikro ilişkilere dayanmaktadır. Buna göre, göç veren ve göç alan ülkeler arasında geçmişte sömürgecilik, sosyal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlar ve bağlantılar varsa, göç ortaya çıkmaktadır.” (Güllüpmar, 2012). Kısacası, bu kuram hem makro hemde mikro hareketleri incelemektedir. Makro ölçekte yapılar, dünyadaki devletlerin göçmenleri kontrol altına almak adına oluşturdukları hukuk kurallarını, ekonomi politikalarını ve siyasi yapı ve ilişkileri

içermektedir. Bu anlamda makro yapılar göçü önlemek desteklemek gibi konularda göç alan ve veren ülkelerin uygulamalarını da kapsamaktadır. Mikro düzeyde oluşan yapılar ile anlatılmak istenen ise göçmenlerin kendileri tarafından geliştirmiş oldukları ağlardır. Burada söz konusu olan mikro yapılar ise daha çok bireylerin kendi hareketleri ve inançları ile ortaya çıkmaktadır (Güllüpınar, 2012)

Faist göç sistemleri kuramında; “ mikro yaklaşımı ön plana çıkarmaya çalışarak, göçmenin, göçmenlik durumunu temel araştırma nesnesi yapmış ve göçmen ağlarına bakmaya çalışmıştır.” (Çağlayan, 2006). Faist (2000) göç sistemleri kuramının temel niteliklerini üç temel nokta ile açıklamış olup Faist’e göre;

- Bu kuram, göç sistemleri içerisinde ortaya çıkan süreçlerle ilgilenmektedir. Buna göre göç hareketi bir defalık bir olay olmayıp birbiri ile bağlantısı olan, döngüsel ve göçün içindeki bir noktada ortaya çıkan değişim sonucu bütün sistemi etkileyen, gelişim anlamında karmaşık ve kendini değiştiren sistemler gibi noktaların üzerinde durulan fikirlere yönelmektedir.
- Göç süreci içinde bireyler kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki ekonomik eşitsizlikler, hedef ülkelerin kabul politikaları, hane halklarının dinamikleri, ailelerin gidiş ve kalış alternatifleri, gidilen yerdeki adaptasyon süreçleri ile başa çıkmak amacıyla çeşitli yöntemler geliştirmektedir. Bu kuram insanlardan ziyade ülkeler arasındaki ticari ve güvenlik anlaşmaları ile oluşan mal, hizmet, bilgi akışlarına dikkat çekmektedir.
- Göç sistemlerinin bir yere taşınmak veya bir yerde kalmak ile ilgili davranışları ortaya çıkaran ve davranışları etkileyen durumları oluşturduğunu varsaymaktadır. Son olarak sistem kuramcıları toplumsal ağ kuramını çok iyi bir biçimde kullanmışlardır.

Tüm bunların yanı sıra göç sistemleri kuramı göçü tarihsellik noktasında anlamamıza yardımcı olmakta; göçmenlerin göç ile ilişkisini ve göçmenliğin niteliğini analiz etme imkanı ortaya koymaktadır (Çağlayan, 2006).

2.1.2. İlişkiler Ağı Kuramı

Göç eden kişilerin göç edilen yerde bulunan sosyal ağları üzerine yapılmış olan çalışmalar Massey ve ark. tarafından geliştirilmiş ve sonucunda ağ teorisi ortaya çıkmıştır (Güllüpınar, 2012). Bu teori günümüzde yaşanan göç hareketlerinin birçok neden bağlı olduğu gerçeğinden hareket ederek, bu nedenlerin sonucunda oluşan

etkilerin göç ve göçmen ilişkisi bağlamında değerlendirirken geniş bir bakış açısına sahip olup aynı zamanda da göçe ve göçmene yaklaşımla diğer kuramlardan farklı bir yerde durmaktadır (Çağlayan, 2006).

Bu teori genel manada; göç edecek olan kişi için kendisinden önce giden kişilerin deneyimleri sayesinde göçün ne şekilde olması gerektiğine dair bir yönlendirme yapmaktadır (Massey, 1994). Bu sebeple de göç edilecek yerdeki ağ bağlar önem kazanmaktadır. Göçmen ilişkiler ağı; “geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır.” (Abadan-Unat, 2002: 18). Bu bağlantılar sayesinde göç etme kararı alan kişiler varış noktasındaki sosyal ağlarla iletişime geçtiklerinde ağ bağları sayesinde karşılaşacakları riskleri en aza indirmekte ve bu sayede kendilerini güvende hissetmektedir (Massey, 1994). İlişkiler ağı kuramı, göçmen ilişkiler ağları sayesinde ekonomik ve sosyal maliyetleri düşürmekte ve hatta göç edilen yerdeki ağlar tarafından kurulan yardımlaşma mekanizmaları ile bürokratik işlemler hızlanmakta bunun yanı sıra kişiler yalnızlıklarından sıyrılmakta olduğu için sosyal maliyet düşmekte bu sebeplede kuramın göçü desteklediği ve potansiyel göçmenler için de olumlu intiba yarattığı düşünülmektedir (Çağlayan, 2006). Zamanla gelişen bu ağlar kendini yeniden üretmeye başlar. Bu nedenle ilişkiler ağı kuramı; “göçün nedenleri ile değil, göçün sürekliliği ve kendini yeniden üretmesi ile ilgilenmektedir.” (Toksöz, 2006: 21).

Bu kuram değerlendirildiğinde; kuramın göçü göçmenler üzerinden yani bireyler üzerinden anlamamıza olanak tanıdığı görülmektedir (Erdoğan, 2020). İlişkiler ağı kuramı günümüzde yaşanan göçleri anlamaya çalışırken bireysel çözümlmeye daha çok imkan sağlayan oldukça açıklayıcı bir kuram olma özelliği taşımaktadır (Çağlayan, 2006).

2.1.3. Merkez Çevre Kuramı

Göç teorilerinde sıklıkla kullanılan kuramlardan biri de Merkez Çevre Kuramı'dır. Bu kuram; “Merkez Çevre kuramı ya da Bağımlılık Okulu olarak da adlandırılmaktadır ve Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi bir çok düşünür tarafından geliştirilmiştir. Kurama göre dünya, merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılmış ve bu ikili dünya birbirine ekonomik temelde bağımlı olarak varolabilmektedir.” (Çağlayan, 2006).

Merkez çevre kuramı Wallerstein'ın yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde; merkez ülkeler olarak tanımlanan ülkelerin kapitalist ilişkiler sistemini benimsemiş, sosyal ve ekonomik anlamda gelişmiş ülkeler olduğu görülmekteyken çevre ülkelerin ise birçok değeri içinde barındıran kapitalist ağlarla çevrili olan merkez ülkelere bağımlı ülkeler olarak görülmektedir. Merkez ve çevre ülkeler ekonomik zorunluluklar ve kapitalist sistemin değerleri çerçevesinde birbirleri ile bağımlı ülkelerdir (Çağlayan, 2006). Bu kurama göre; merkez ülkeler çevre ülkelerde bulunan ucuz işgücü, üretilmiş olan mal ve hizmetlerin pazarlanması ve hammadde sebebiyle çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Çevre ülkelerden merkez ülkelere gelen hammadde yine göç ile merkez ülkeye gelmiş olan ucuz işgücü tarafından işlenmekte bu da üretimin maliyetini düşürmektedir. Böyle bir durumda gelişmiş merkez ülkeler fazlasıyla kar elde ederken az gelişmiş ülkeler ise birçok sosyal, kültürel ve ekonomik sorunla karşılaşmaktadır (Çağlayan, 2006).

Merkez ve çevre ülkeler arasında meydana gelen bu ilişki az gelişmişlik durumunu sürekli hale getirmesi açısından da önem kazanmaktadır (Özyakışır, 2013). Burada önemli olan merkez ülkenin merkez çevre ülkenin de çevre olarak kalabilmesidir. Bunun için sermaye sahibi olan merkez ülkeler çevre ülkelerin göç hareketliliğini kendi faydalarına olacak şekilde yönlendirerek çevre ülkelerin bu durumu fark etmemesine dikkat etmektedirler (Taştan, 2020). Bu yönüyle göç; “sermaye birikim sürecinin yayılcı yapısı gereği ucuz emeğin sermaye için hareke geçirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.” (Özyakışır, 2013:58).

Merkez çevre kuramının günümüzdeki işleyişi düşünüldüğünde ulus devletler ve kapitalist sistemi temel aldığı görülmektedir. Bu yaklaşım sermayenin çıkarını birçok şeyin oluşmasında sebep olarak gösterirken bireylerin ya da grupların davranışlarını ve isteklerini istenilen düzeyde analiz etmemektedir (Güllüpinar, 2012). Çünkü günümüzde yaşanan küreselleşme sonucunda merkez ve çevre yerini farklı kavramlara bırakmıştır. Artık merkez olarak gösterilen ülkelerin yerini uluslararası şirketler almaktadır. Yaşanan bu değişiklik şirketler arasında rekabete yol açmış olup özellikle kadın ve çocuk işgücünün sömürülmesine sebep olmuştur (Çağlayan, 2006).

2.2. Uluslararası Göçmenlerin Göç Süresince Edindikleri Statüler

Göç kişilerin ya da toplulukların bir yerden başka bir yere hareketi ile ortaya çıkmaktadır. Bu hareketin gerçekleştirilme şekli göç eden kişilerin varacakları yerdeki statüleri için önem taşımaktadır. Bu sebeple gerçekleştirilen düzenli göç yasal olarak devletlerin izin verdiği ve göç sürecini belirli prosedürlere dayandırarak yapılan göç olarak karşımıza çıkmaktayken, düzensiz göç gönderen ve alıcı ülkelerin yasal düzenlemeleri ve izinleri olmadan hazırlıksız olarak gerçekleşmekte kişilerin ya da toplulukların göç edilen ülkeye izinsiz girmesi, kalması ve çalışması süreçlerinin düzensiz şekilde gerçekleşmesini ve kişilerin ya da toplulukların göç veren ülkenin de yasal prosedürlerine uymadan ülkeyi terketmesi gibi düzensizliklere yol açmaktadır. Göçün düzenli ya da düzensiz olarak gerçekleşmesi bu sebeple kişilerin ya da toplulukların alacakları yasal statülerini belirlemede rol oynamaktadır (Çevik, 2020).

Tüm dünyada kabul gören genel geçer bir **‘göçmen’** tanımı bulunmamaktadır. Göçmen terimi genellikle;

Bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve kişisel uygunluk sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar” şekilde anlaşılması olup “maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. (IOM,2009).

Birleşmiş Milletler göçmeni; “sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar.” (IOM, 2009). Dünyada yaklaşık 740 milyon kişinin iç göçmen olduğu, yaklaşık 272 milyon kişinin ise uluslararası göçmen olduğu ve bu sayısının küresel nüfusun yaklaşık yüzde 3.5’ine tekabül ettiği bilinmektedir (IOM, 2020).

Göçmen kavramı yukarıda da bahsedildiği üzere uluslararası geçerliliği olan net bir tanıma sahip değildir. Bu sebeple göçün isteğe bağlı ya da zorunlu olarak gerçekleştirilmesi göç eden kişinin alacağı statüye etki eden durumlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu göç kapsamında değerlendirilen kavramlardan biri de mülteci kavramıdır. Mülteci;

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında

bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi olarak tanımlanmıştır. (Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 1951).

Türkiye bu sözleşmenin taraf ülkerinden biri olarak sözleşmeyi imzalamış ancak sözleşmeye coğrafi bir sınırlama getirerek yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen kişileri mülteci olarak kabul etmiştir. 1967 yılında ise Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 tarihli Protokol imzalanmış bu protokol sayesinde 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen ibaresi kaldırılmıştır. Türkiye bu protokolü de imzalamış olup mülteci tanımındaki coğrafi sınırlamasını devam ettirmiştir.

Türkiye, ortaya çıkan kitlesel göç hareketi sonrasında uluslararası standartlara uygun ve etkili bir ulusal göç sistemi kurabilmek adına yasal reformlar gerçekleştirmektedir. Kanun; “Türkiye’nin ulusal sığınma sisteminin temel dayanaklarını ortaya koyup; politika oluşturma ve Türkiye’deki tüm yabancılara ilişkin işlemlerden sorumlu olan başlıca kurum olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nü kurmuştur.” (UNHCR Turkey, 2021).

Bu kanuna göre;

Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında **mülteci** statüsü verilir (YUKK, 2013).

Türkiye jeopolitik konumu itibari ile Asya, Avrupa ve Ortadoğu’dan oldukça yoğun göç almış olup Asya’yı Avrupa’ya bağlaması sebebiyle de bir geçiş ülkesi konumdadır. Ortadoğu’da yaşanan sorunlar sebebiyle de hala göç alamaya devam etmektedir. Bu sebeplerle Türkiye Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Avrupa dışından gelen ve üçüncü bir ülkeye gidecek olan kişiler için de bir statü belirlemiştir (YUKK, 2013).

YUKK’ya göre;

Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri

sonrasında **şartlı mülteci statüsü** verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

2011 yılından beri devam eden komşu ülkelerimizde yaşanan çatışmalar dolayısıyla Türkiye’de bulunan göçmen ve mültecilerin sayısı yaklaşık 3,9 milyon olup bunların yüzde 90’ ının Suriyeli uyrukludur. Bu kişiler Suriye’de devam eden savaşlar sonucunda Türkiye’ye gelmiştir (IOM, 2020). Bu sebeple Türkiye bu kitlesel göç hareketi sonucunda 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği’ni uygulamaya koymuştur. Bu yönetmeliğin amacı;

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir.”(Geçici Koruma Yönetmeliği,2014).

Bu yönetmelik kapsamında geçici koruma;

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma olarak tanımlanmaktadır” (Geçici Koruma Yönetmeliği,2014).

Yukarıda ulusal ve uluslararası literatürde yer alan göç eden kişinin alacağı ya da aldığı statüler detaylı olarak anlatılmıştır. Ancak bu statüler birbiri yerine kullanılmakta ve çoğu zaman kavram kargaşasına sebep olmaktadır. UNHCR (2016) yılında yapmış olduğu çalışmada mülteci ve göçmen kavramlarının birbiri yerine kullanılmayacağını; “ medya ve kamuoyunda ‘mülteci’ ve ‘göçmen’ terimlerinin aynı anlamda kullanılmasına rağmen, bu iki sözcük arasında çok önemli, hukukî bir fark vardır. Bu iki sözcüğün karıştırılması, göç konulu tartışmalarda yanlış anlamalara yol açabilir.” şeklinde ifade etmiştir. Türkiye’de ise bu kavramlar sıklıkla birbiri yerine kullanılmaktadır. Çevik (2020) ise Türkiye’de kullanılan statülerdeki bu çeşitliliğin önümüzdeki yıllarda özellikle Suriye’den göç eden kişilere yönelik yapılacak olan uyum çalışmalarında birçok problemi içinde barındırma tehlikesi içerdiğini ifade etmektedir.

2.3. Mülteciler ve Genel Sorunları

Mülteci kişiler farklı ülkelere göç yolculukları esnasında ve varış noktalarındaki ülkelerde birçok farklı sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorunları Altun ve Görel (2016) yılında yapmış oldukları çalışmada üç temel başlıkta ele almış olup bu sorunların; “sığınma ve ikamet süreci sorunları geliş süreci sorunları ve gittiği ülkeye alışma süreci sorunları” olduğunu ifade etmiştir. Yapılan başka bir araştırmada ise Buz (2002) Türkiyedeki sığınmacıların yaşadıkları sorunları; “ülkeye gelme ve sığınma talebinde bulunma süreci, bekleme süreci ve sığınma talebinin sonuçlanması ile ilgili sorunlar” olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır.

Göç yolculuğu esnasında ve varılan ülkelerde yaşanan sorunlar ele alındığında bunların sıklıkla; sığınmacı ya da mülteci kişinin yolculuk ve kimlik belgelerine sahip olmaması, çeşitli ayrımcılıklara maruz kalınması, gidilen ülkedeki kalış süresindeki zaman limitinin dolması sebebiyle sınır dışı edilme, yasal yardımlara erişimin kısıtlanması olduğu görülmektedir(Buz,2002).Varılan ülkede sığınma talebinin sonuçlanmasını bekleme sürecinde ise daha farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; varılan ülkedeki belirsizlik ve bunun sonlanması için ikamet izninin çıkarılması,bu süreçte yaşamın devamı için gerekli olan güvenlik, sağlık, barınma, eğitim, dil sorunları ve sosyal uyum sorunlarıdır (Buz,2002). Önal ve Keklik (2016) yaptıkları çalışmada, Buz(2002)'ye benzer şekilde; “sığınmacı ve mülteciler için farklı bir ülke farklı sorunlar anlamı taşıdığını, göç edilen ülkenin güç yaşam koşulları, barınma ve beslenme ile ilgili sorunlar, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında güçlükler ve şiddetin sığınmacı ya da mültecilerin en sık karşılaştıkları sorunlar” olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan araştırmalardan yola çıkılarak mültecilerin yaşadığı genel sorunlar; güvenlik ve barınma ile ilgili sorunlar, sağlık sorunları, eğitim ve dil sorunları, sosyal uyum ile ilgili sorunlar olmak üzere dört başlıkta ele alınacaktır.

2.3.1. Güvenlik ve Barınma ile İlgili Sorunlar

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği; “mültecilerin korunmasını Devletler’in birincil sorumluluğu olarak kabul etmektedir.”Buna göre; “1951 Sözleşmesi’ni imzalayan bütün ülkeler kendi sınırları içerisinde mültecileri korumak ve onlara uluslararası standartlara uygun şekilde davranmak zorundadır.” (BMMYK,2017). Bu noktada BMMYK devletlere bu bilinçte hareket etmeleri için

olanak sağlamak ve devletlerle mültecilerin korunmasına yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Buradan hareketle Türkiye devleti de mülteci ve geçici koruma statüsünde bulunan tüm insanların barınma ve güvenliğini sağlamak noktasında çalışmalar yapmaktadır. Özellikle 2011 yılından bu yana Türkiye’de geçici koruma statüsündeki kişilerin barınma ihtiyacını karşılayabilmek için Hatay başta olmak üzere on farklı ilimizde Barınma Merkezleri kurulmuştur. Ancak bu geçici barınma merkezlerinde kalan kişilerin sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Bunun sebebinin ise ailelerin kalıcı bir düzen ve hayat beklentisinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.3.2. Sağlık ile İlgili Sorunlar

Mülteciler göç süreci boyunca farklı sağlık sorunları ile karşılaşmaktadır. Bunlardan en kaygı vericisi ise bulaşıcı hastalıklar olarak görülmektedir. Çünkü göç esnasında kalabalık arasında hızla yayılabilen bulaşıcı hastalıklar, göç sürecinde mültecilerin koruyucu önleyici sağlık hizmetlerine erişimlerinin kısıtlı olması sebebiyle önüne geçilemez bir hale gelebilmektedir. Bunun yanı sıra “göçmenlerin en sık karşılaştıkları sağlık sorunları arasında kaza sonucu yaralanmalar, hipotermi, yanıklar, gastro-instestinal hastalıklar, kardiyovasküler hastalıklar, hamilelik ve doğum ile ilgili komplikasyonlar, diyabet ve hipertansiyon, ruhsal hastalıklar gibi sorunlar yer almaktadır.” (Güneş, 2020).

Mülteciler göç süreci boyunca sağlık hizmetlerine erişim konusunda bazı engeller ile karşılaşmaktadır. Yapılan araştırmalarda sıklıkla rastalanan bu engellerin genel olarak; dil ve iletişim sorunu, ulaşım engelleri, kimlik sorunu sebebiyle ortaya çıkan sosyal güvence ile ilgili sorunlar, ekonomik yetersizlikler, kültürel etkileşim ile ilgili sorunlar ve gidilen ülkedeki sağlık sistemine adaptasyon sorunlarıdır (Güneş, 2020; Korkmaz, 2017). Bu kapsamda sorunların en aza indirgenmesi adına ülkemizde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan biri de özellikle geçici koruma statüsündeki bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin artırılması için oluşturulan Göçmen Sağlığı Merkezleridir. Bu merkezlerde kişiler kendi dillerinde hizmet alabilmekte böylelikle verilen sağlık hizmetinin kalitesi arttırılmış olmaktadır.

2.3.3. Eğitim ve Dil Sorunları

Ülkeler iyi hazırlanan göç politikaları ile göç sürecine hakim olabilir ve bu süreci iyi yöneterek yaşadıkları sorunları aşabilirler. Göçün devletler tarafından karşılanması

halinde ise; her şeyin negatif yönde etkileneceği toplumsal hayatın bir gerçekliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 20).

Göç süreçlerinde yerinden edilen, savaş ortamına maruz kalan ve eski yaşantılarından koparılan mülteci çocukları etkileyen en önemli risklerden biri dil ve eğitimidir. Bunun yanı sıra eğitim sistemine dahil olunduktan sonra ortaya çıkan sorunlar ise; dil öğrenememe, müfredat farklılıkları, kültür farklılıkları sebebiyle uyum sağlayamama ve buna bağlı olarak da okulu terk sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Gencer, 2017).

Eğitim ve dil sorunları öncelikli olarak çocukları etkilese de aynı sorunları yetişkin mültecilerde yaşamaktadır. Çocukların örgün eğitim ve uzaktan eğitim noktasında yaşadıkları sorunları yetişkinler yaygın eğitim süreçlerinde yaşamaktadır. Yaygın eğitim, örgün eğitime dahil olamayan dezavantajlı gruplar için eğitim faaliyetleri yürütülen esnek bir eğitim sistemidir. Türkiye’de yaygın eğitim faaliyetleri, MEB’e bağlı olarak Halk Eğitim Merkezleri tarafından birçok farklı alanda yürütülmektedir. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı’nın Ocak 2020 bülteni incelendiğinde;

Tablo 2.1: Yabancılara Yönelik Yaygın Eğitim Faaliyetleri

Kursiyer Sayısı	Türkçe Kurslarına Katılan Kursiyerler	Genel Kurslara Katılan Kursiyerler	Mesleki Kurslara Katılan Kursiyerler
Kadın	204,600 (%57,81)	375,203 (% 59)	98,531 (% 72)
Erkek	149,299 (% 42,19)	258,340 (% 41)	38,680 (% 28)
Toplam Kursiyer Sayısı	353,899	633,543	137,211

Kaynak: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı’nın Ocak, 2020 Bülteni

Tablo incelendiğinde yaygın eğitim faaliyetlerine tüm kurslarda kadın katılımcıların daha yüksek sayıda katılım sağladığı anlaşılmaktadır. Bunun sebebinin ise göç sürecinde eşlerini kaybederek tek ebeveyn olarak Türkiye’ye gelen kadınların hayatlarını idame ettirebilmeleri için meslek edinmeye ihtiyaç duymaları olacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra mülteci kadınların göç ettikleri ülkelerin kültürlerinde kadınların iş hayatına katılımlarının çok sınırlı sayıda olduğu

düşünüldüğünde bu sayıların toplumsal cinsiyet rolleri ile de bağlantılı olduğu görülmektedir (MEB, 2020).

2.3.4. Sosyal Uyum ile İlgili Sorunlar

Türkiye özellikle jeopolitik konumu sebebiyle göç alan bir ülke konumundadır. Özellikle Orta Doğu ülkelerinde yaşanan savaşlar ve siyasi yapıdaki olumsuzluklar sonucunda birçok ülkeden Türkiye'ye mülteci gelmektedir. Birçok farklı uyruktan mülteciyi içinde barındaran Türkiye bu sebeple çok kültürlü bir yapıya bürünmüştür. 2011 yılında ortaya çıkan savaş dolayısıyla Türkiye'ye göç akını olmuş ve sayıları günümüzde yaklaşık 3,6 milyona varan Suriyeli mülteci Türkiye'de yaşamaya başlamıştır. Yaşanan bu kitlesel göç hareketi sonucunda Türkiye'de yeni politikalar, kanunlar ve kurumların oluşturulmasıyla birlikte bir uyum sürecine girilmiştir.

Göç eden kişiler ile varılan ülkelerdeki toplum arasında oluşan uyum süreci birçok farklı etmeden etkilenmektedir. Bu etmenlerden bazıları uyumu kolaylaştırırken bazıları zorlaştırmaktadır. Uyum sürecine etki eden faktörler incelendiğinde bunların; eğitim, dil, din, toplumsal cinsiyet, göç edilen ülkedeki kalış süresi, medeni durum gibi çeşitli kavramlarla ilişkili olduğu görülmektedir (Tamkoç, 2020).

Uyum sürecine etki eden faktörlerden eğitim ele alındığında; göç eden bireylerin eğitim düzeylerinin yüksek olması kişilerin düşük oranda stres yaşamalarına, bu da sorunlarla karşılaştıklarında daha kolay çözüm bulmalarına ve yeniliklere daha kolay adapte olmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça kişilerin yeni bir kültüre daha kolay uyum sağladığı anlaşılmaktadır (Kızıldaş, 2014:51).

Dil faktörü incelendiğinde ise; mültecilerin varış ülkesindeki hakim dili öğrenmedikleri sürece toplumsal yaşantıdan uzaklaştığı, kamu hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanamadığı ve haklara erişim noktasında problemler yaşadığı yapılan araştırmalarda görülmektedir.

Din faktörüne bakıldığında ise; bireylerin sahip oldukları inançlar onların sosyal yaşantılarına etki ettiği görülmektedir. Bireylerin nasıl davranacakları büyük oranda inanışları ile ilgilidir. İnançların değişmesi davranışlarda da değişikliklere neden olmaktadır. Belirli sayıda kişinin inanç ve değerlerinde farklılık olması durumda toplumun davranışlarında da farklılıklar ortaya çıkarmaktadır (Macit, 2010:11).

Toplumsal cinsiyet faktörü incelendiğinde; erkeklerin kadınlara oranla kamusal alanda daha fazla bulunması, ev dışında daha fazla vakit geçirmesi sebebiyle farklı

kültür ile daha fazla etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu da erkelerin varış ülkelerindeki kültüre kadınlara göre daha hızlı uyum sağlamalarına sebep olmaktadır (Saygın ve Hasta, 2018: 316). Ancak yapılan araştırmaların bulguları incelendiğinde bu durumun net sonuçlar vermediği, göç sürecinde eşlerini kaybederek tek ebeveyn olarak Türkiye'ye gelen kadınların hayatlarını idame ettirebilmeleri için meslek edinmeye ihtiyaç duymaları ve kamusal alanda daha fazla yer almaya başlamaları ile birlikte kadınların da entegrasyonunun arttığı görülmektedir.

Göç edilen ülkelerdeki kalış sürecine bakıldığında; kişinin göç edilen ülkedeki kalma süreci uzadıkça entegrasyonun arttığı görülmektedir. Medeni durumun uyuma etkisi incelendiğinde ise; Şeker (2006: 24) yaptığı çalışmada evli bireylerin kültürel uyumunun bekar bireylere göre çok daha yavaş ilerlediği sonucuna varmıştır. Bunun nedenin ise bekar bireylerin evli olanlara göre daha fazla kültürel etkileşime girmesi olarak açıklamaktadır.

2.4. Mülteci Kadınlar ve Yaşadıkları Genel Sorunlar

Göç sürecinde kadınlar daha çok erkeklerin aldığı kararlardan etkilenerek bu sürece dahil olan cinsiyet olarak görülmekte ve göç çalışmalarının birçoğunda bu şekilde ele alınmaktadır. Halbuki istatistikler incelendiğinde ülkemizde 2020 yılında, geçici koruma sağlanan Suriyelilerin sayısının 3,6 milyonu geçtiği ve bu nüfusun neredeyse yarısının çocuk olduğu , yüzde 46'sının ise kadın ve kız çocuklarından oluştuğu görülmektedir (UNHCR, 2021).

Buz (2007:38) çalışmasında; kadınların göç sürecindeki konumları ve durumlarının özel olarak ele alınmamış olduğunu, kadınların bu süreçte daha çok bağımlı kişiler olarak ve aile içindeki konumlarına (genç kız, anne, eş) göre değerlendirildiğini, bu durumun kadınların bir birey olarak görünmezliğini ve ikinci cins olarak göç yazınına yansıdığını ifade etmiştir. Kadınlar bu sebeplerle göç sürecine toplumsal cinsiyet eşitliliğinin dezavantajını da yanlarına alarak başlamaktadır. Buz (2007) kadınlara özgü bazı göç nedenleri olduğunu bu nedenlerin; yoksulluk, fiziksel ve cinsel şiddet, evlilik anlaşmazlığı, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrımcılıklar, istihdamda eşit olmayan ücretler ve yaşadığı toplumdaki baskılardan kaçmak olarak sıralanabileceğini belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında kadınlar erkeklerle can güvenliğinin sağlanmaması ya da baskı ve zulümden kaçmak gibi benzer sebeplerle yola çıksalar dahi erkeklerden farklı olarak birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır.

Bu sorunlardan ilki barınma sorunu olarak ele alınabilir. Göç sürecinde varış ülkesine gelen kadınlar çoğunlukla eğer eşi varsa eşine eklenerek hareket etmekte, eşi göç sürecinde ya da öncesinde vefat etmişse de tek ebeveyn olarak gidilen ülkelerde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle savaş ya da zulme uğrama sebeplerinden göç ederek gelen kadınların birçoğu bir ev kiralse da bu evin temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

Göç sürecine dahil olan kadınların önemli sorunlarından biri de güvenlik sorunudur. Göçmen kadınlar; “hem ekonomik yoksulluklarının hem de kadın olmanın sorumluluğunu yaşamaktadır. Şiddet karşısındaki durumları ve mağduriyetleri yaşadıkları en önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Dahası kadınlar istekleri dışında ikinci eş olarak evlendirilmekte ve hatta çocuk yaşta zorla evlendirilmektedir. Bunun yanı sıra kadınlar, seks işçiliğine zorlanmakta ve cinsel şiddet ile karşı karşıya kalmaktadır” (Ardahan ve Çobadak Çalt, 2017). Sorunlara bir örnek olarak ülkemizdeki göçmenlerin büyük bir kısmı olan Suriye uyruklu kadınlar ele alındığında Suriye kültüründe erken yaşta evliliğin doğal olarak kabul edildiği görülmektedir. Ancak Suriyeli kadınların Suriye’ye dönmek için aileleri tarafından evlendirildiği, Suriye’de sahip oldukları resmi evraklara ulaşamamalarından dolayı evliliklerde büyük sorunlar yaşandığı, resmi nikâh akdi yerine dini nikâh akdi gerçekleştirildiği bu durumun da toplumsal ve hukuki olarak sorunlara neden olduğu görülmektedir (Barın, 2016). Bu örnekten de anlaşıldığı üzere kadınların, bir birey olarak karar alamadıkları, çeşitli insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları açıkça görülmektedir.

Kadınların göç sürecinde erkeklerden farklı olarak daha fazla yaşadıkları sorunlardan biri de kadın istihdamı olarak ele alınmaktadır. Kadınlar erkeklerin istihdam süreçleri yüzünden zorunlu göçe maruz kalabilmektedir. Bu da kadının sosyal destek sisteminin göç edilen yerde azalmasına ve bazı ruhsal sorunlara sebep olabilmektedir. Bunun yanı sıra aile içerisinde kadınlar tarafından yerine getirilen ücretsiz gayri resmî bakım hizmeti ile ev içi işler, göç alan gelişmiş ülkelerde kadın göçmenler tarafından üstlenilmektedir (Uçan ve Şeker, 2016: 209). Kadınlar; “istihdamda toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, eşit olmayan ücret, yetersiz sağlık bakımı ve genel sağlık hizmetleri, yetersiz eğitim, sınırlı kaynak, çocuk bakımı ve ev işleri sorumluluğuyla karşı karşıya kalmaktadır” (Anker, 2002: 6). Bu nedenlerin tümü ise kadınların göç etmesinin sebeplerini oluşturmaktadır.

Göç süresince karşılaşılan sorunlar, hem bireyler, hem de ailelerin hem beden hem de ruh sağlığı üzerinde farklı etkilere neden olabilmektedir (Tuzcu ve Bademli,

2013: 61). Bu süreçte yaşanan ruh sağlığı sorunları hem kadın hem erkek için benzer olsa da; savaş ve çatışma durumlarında kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalarak daha fazla ruh sağlığı sorunları yaşadığı ve bu travmaların daha derin izler taşıdığı bilinmektedir. Yaşanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sonrasında çoğunlukla yaşadığı ülkenin dilini bilmeyen kadınlar, hukuksal mercilerden ve ruhsal tedavi için sağlık kuruluşlarından gerekli desteği görememektedir (Taştan, 2020).

Buz (2002) de yaptığı çalışmasında ise tüm bu sorunlara ek olarak sığınmacıların zorunlu ikamet ettikleri yerde yaşadıkları sorunlardan birinin de aile, akraba, komşu gibi sosyal destek sistemlerini oluşturan ağların eksikliği olarak ifade etmektedir.

2.5. Sosyal Destek Kavramı

1970’li yıllardan beri araştırmalara konu olan, tanımı üzerinde hala farklı görüşlerin bulunduğu sosyal destek kavramı üzerine literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Hupcey (1998) çalışmasında birçok tanımla karşımıza çıkan sosyal destek kavramı kavramsallaştırılması, tanımlanması ve ölçülmesi zor olan, çok yönlü bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkıldığında bu çalışmada öncelikle farklı tanımlar ele alınacak olup ardından sosyal desteğin boyutları ve temeli konularına değinilecektir.

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteği; genellikle güvenilebileceğimiz insanların varlığı veya varlığı, bizi önemsediklerini, takdir ettiklerini ve sevdiklerini bize bildiren insanlar olarak adlandırmıştır. Shumaker ve Brownel sosyal desteği; “ en az iki birey arasında, alıcı ve verici olarak yardımların değişimi olarak tanımlamaktadır.” Ülkemizde ise Yıldırım (1997) sosyal desteği; “bireyin sınırlarını paylaşabileceği, güven duyduğu ve kendisi açısından önemli biriyle kurduğu yakın bağı” olarak ifade etmiş olup, tanımında sosyal destek için güven ve sırdaş ilişkisinin bulunması yönünde vurguda bulunmuştur (Yıldırım, 1997). Bir diğer tanımda ise; Ben-David ve Leichtentrit (1999) sosyal desteği; “kişinin sosyal ihtiyaçlarını başkaları ile etkileşim yoluyla giderme derecesi olarak” tanımlamaktadır.

Çakır (1993) çalışmasında sosyal desteğin birçok farklı tanımı var gibi görünse de aslında tanımların ortak bir noktada buluşarak bireyler arasındaki davranış ve ilişkilerin bazı türlerini kapsadığını ifade etmiş olup tanımlar incelendiğinde bu düşüncenin desteklendiği kanısına varılmaktadır. Akar vd., (2001) ise kavramın tanımlamasındaki kargaşanın ortadan kalkmasında bir öneri getirerek; sosyal destek kavramına dair bugün yaşanan karmaşanın üstesinden gelmek için iyi tanımlanmış

örneklerde uygulanabilecek ve kavramın farklı ve yararlı (örn., desteğin tipleri veya kaynakları gibi) yönlerini ölçecek iyi standardize edilmiş ölçekler zorunlu olduğunu belirtmiştir.

Araştırmalarda görüldüğü üzere (Yıldırım, 2007; Hurdle, 2001; Yıldırım, 1997; Cohen ve Wills,1985) sosyal destek bireylerin psikolojik sağlığı ve fiziksel sağlığı üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. Cohen ve Wills (1985) çalışmasında; çeşitli ortamlardaki gözlemlerin, psikolojik uyum ve sağlıkta sosyal bağların oynadığı olumlu rollerin vurgulandığını ifade etmiştir. Bu gözlemlere ise psikoterapist, asker doktor gibi çeşitli meslek gruplarından örnek vererek; psikoterapistlerin, müşterilerine kendi kendine muayene yapmak için gereken kabulü sağlamaya çalıştıklarını, askerlerin, başarılarına ve hayatta kalmalarına katkıda bulunan birbirleriyle karşılıklı olarak güçlendirici bağlar geliştirdiklerini,doktorların günlük olarak dikkatlerinin yararlı etkilerini not ederek ve hastalarının refahı ve hastalıktan kurtulma konusundaki endişelerini dile getirdiklerinin gözlemlendiğini ifade etmiştir. Bu tür gözlemlerin ise, sosyal desteğin (a) olumlu uyum ve kişisel gelişime katkıda bulunduğunu ve (b) stresin etkilerine karşı bir tampon sağladığı fikrine yol açtığını dile getirmiştir. Sosyal destek ve sağlık ilişkisini açıklayan iki model bulunmakta olup bunlardan ilki Temel Etki modelidir. Bu modele göre kısaca sosyal destek; bireyin kendini iyi hissetmesi ve fiziksel sağlığı üstünde her şartta olumlu bir etkide bulunmaktadır. Sosyal desteğin zayıf olması ya da olmamasının ise, bireyler üzerinde tersi etki yaratarak olumsuz etki yaratabileceğini ileri sürmektedir. Bir diğer model ise Cohen ve Wills (1985) bahsettiği Tampon modelidir. Bu modele göre sosyal desteğin, bireyi olumsuz şartlar karşısında bir tampon gibi koruma etkisi olduğunu belirtmektedir (Lin ve diğ., 2009)

Cohen ve Wills (1985) çalışmasında sosyal desteğin tipolojisini incelemiş olup, çalışmaya göre sosyal destek; saygı desteği, bilgisel destek, sosyal arkadaşlık ve araçsal destek olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır. Buna göre;

Saygı desteği; bireyin kabul görmesine ilişkin destektir. Burada ifade edilmek istenen aslında bireylerin benlik saygısını kazanabilmesi için, diğer insanlarla ilişki içerisinde olması ve bu ilişki sonucunda karşıdaki birey tarafından kabul görmesi gerekliliğidir. Bu tip desteğe duygusal destekte denilebilmektedir. Empati kurmak buna örnek olarak verilebilir. Bu destek sayesinde birey, çevresindeki insanların kendisini sevdiğini, saygı duyduğunu, anladığını düşünmeye başlar ve bu durum bireyin özgüveni artırarak, sorunlarla baş etme kapasitesini artırmaktadır (Hupcey, 1998).

Bilgisel destek; problem olarak kabul edilen olaylarla başa çıkmada, problem tanımlayıcı ve olayı anlamayı içeren destek türüdür. Bu destek türüne ise değerlendirme desteği, bilişsel rehberlik, öğüt olarak adlandırılabilir (Çakır, 1993). Operasyon geçirecek kişiyi ameliyatla ilgili veya taburcu olduktan sonra evde bakımla ilgili bilgilendirme bilgi desteğine örnek olarak verilebilir. Bilgi desteği, bireyin hastalık ve tedavi sürecini daha iyi tanımasına ve strese yol açacak kaynaklar hakkında bilgi sahibi olmasına bu da bireyin sosyal destekten daha fazla yararlanmasına katkı sunmaktadır (Eylen, 2001).

Sosyal arkadaşlık; başka insanlarla boş vakitlerde, aktivitelerde bulunmak olarak açıklanabilmektedir. Buna göre; sosyalleşmek, farklı gruplara dahil olmak, başkaları ile problemler hakkında konuşmak stresi azalttığı ileri sürülmektedir. Bu destek, yaygın destek ve ait olma olarak adlandırılmaktadır.

Araçsal destek; daha çok ekonomik destek ya da materyal desteği olarak görülebilir. Buna göre; strese giren insanın gerçekleştirmesi gereken sorumluluklarının çocuk bakımı, fatura ödemek, alışveriş gibi gündelik işleri yapmak, para vermek gibi direkt yapılan yardımlardır. Böylelikle kişinin sorunu kişi adına sosyal desteği tarafınan çözülmektedir (Hupcey, 1998).

2.5.1. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek kavramını anlayabilmek için sosyal ağ kavramını da ele almak gerekmektedir. Sosyal ağ; birey ile çevresindeki diğer insanlar arasında oluşan bağlar ve ilişkileri anlatmak üzere kullanılan bir terimdir. Sosyal ağları değerlendirmek için bazı parametreler vardır. Bunlar; ağ üyelerinin arasındaki ilişkiler (yoğunluk), ağın büyüklüğü, ağdaki bireylerin yaş, cinsiyet, kültür bakımından benzerlik ya da farklılıkları, üyeler arasındaki mesafeler (fiziki uzaklık) ve ilişkilerin aktif ya da pasif oluşu olarak sayılabilir. Burada önemli olan ağın büyüklüğü ve yoğunluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağ büyüdükçe sosyal destek kaynakları zenginleşmektedir. Ancak bu durum çevreden gelen isteklerin ve baskıların artması, sorumlulukların artması ile bireyleri zorlayıcı bir hale de gelebilmektedir. Ağın yoğunluğu incelendiğinde ise; kişiler arası ilişkiler arttığında sosyal desteğin yapıcı tarafının da arttığı varsayılmaktadır. Ancak burada da tam aksi durumları yani yoğunluk ile sosyal destek arasında negatif ilişki bulan araştırmalar mevcuttur (Sorias, 1988).

Sosyal destek kavramı temelde; bireyin çevresi tarafından algılanmasıdır yani, sevme, güvenilme, değer verilme gibi ihtiyaçlardır. Bunlar çift yönlü düşünüldüğünde

alıcı ve vericilerin etkileşimi olarak tanımlanabilir (Demirtaş, 2007). Sorias (1989) benzer şekilde sosyal desteği, sosyal ilişkiyi -yani kişilere sosyal destek verebilmek için kullanılan sosyal ağların kişi üzerindeki etkisinin- kişi tarafından algılanma şekli olarak ifade ederken, algılanan desteği; kişinin sosyal ağın destekleyicilik oranıyla ilgili düşüncesi olduğunu, bireyin stres anında ihtiyaç duyduğu her an kendisine değer veren ve destek olan insanların olması ve bireyin bu desteğin bilincinde olarak, kendisine verilen destek şeklinde yorumlaması olduğunu ileri sürmektedir (Sorias, 1989).

Genel anlamda, alınan sosyal destek ile algılanan sosyal desteğin hangisinin sağlık üzerine etkisinin daha olumlu olacağı yönünde yapılan araştırmalarda algılanan sosyal desteğin daha olumlu sonuçlar verdiği görülmektedir (Uchino, 2009). Demirtaş (2007), sosyal desteğin psikoterapide kullanılan bir model olan kendi kendine yardım gruplarında kullanıldığını ifade etmiştir. Araştırmalar, algılanan sosyal desteğin refahı ve olumsuz yaşam stresini azaltarak sağlık sonuçlarına olumlu etkide bulunmaktadır.

2.6. Psikolojik Sağlamlık

Psikolojik sağlamlık kavramı Latince ‘resilio’ sözcüğünden gelmektedir. ‘Resilio’, geri atlamak anlamında kullanılmaktadır (Klein vd., 2003). Bu sözcük İngilizce kaynaklara ise ‘resilient, resilience, resiliency’ olarak geçmiştir. Oxford Learnes Dictionaries (2021) sözlüğünde ise; “İnsanların veya eşyaların şok, yaralanma vb. gibi hoş olmayan bir şeyden sonra hızla iyileşme yeteneği” olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra Basım ve Çetin (2011) yaptığı bir çalışmada psikolojik sağlamlığı; “dayanıklı, sağlam, yılmaz, direnç gösterebilme, esnek olma, zorluklara göğüs germe ve hızlı iyileşme” olarak tanımlamıştır. Murphy’e (1987, s.101) göre psikolojik sağlamlık; “bir çocuğun stresle nasıl baş ettiği ve travmadan nasıl kurtulduğu ya da iyileştiği ile ilgilenen genel bir kavramdır.” Psikolojik sağlamlık; “zor koşullar altında olumlu ve beklenmedik başarılar kazanma ve sıra dışı koşul ve durumlara uyum sağlama becerisidir.” (Fraser vd.,1999: 136)

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere, psikolojik sağlamlığın herkes tarafından kabul görmüş genel geçer bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak yapılan tanımlarda sosyal desteğe benzer şekilde ortak bazı noktalar bulunmaktadır. Bunlar; psikolojik sağlamlığın durağan bir sürecinin olmadığı, zorlu olaylar ya da travma durumlarında risk altındaki bireyin başarılı bir baş etmesinin olması, sağlıklı uyum sağlama ve yeterlik gösterebilme olarak sayılabilmektedir (Gizir, 2004).

Psikolojik sağlamliğın ortaya çıkabilmesi için kişilerin öncelikle risk altında bulunması ya da zorluk yaşaması ve bu sürecin devamında kişinin olaya ya da duruma uyum sağlayarak tüm olumsuzluklara rağmen hayatın farklı noktalarında başarılı olması gerekmektedir. Özetle risk faktörü anahtar bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Gizir, 2004).

Yapılan tanımlar incelendiğinde psikolojik sağamlık kavramını etkileyen faktörler bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre psikolojik sağamlığı;

- *Koruyucu Faktörler*
- *Risk Faktörleri*

etkilmektedir.

Masten (1994), koruyucu faktörler ile risk faktörlerinin birbirine zıt olduğunu ve bu faktörlerin stresi azaltıp, psikolojik sağamlık becerisini arttırdığını bunun yanı sıra risk durumunun ya da zorlu yaşam olayının etkisini azalttığını, bazen de ortadan kaldırdığını ifade ederek psikolojik sağamlığı; sağlıklı uyumu ve kişinin yeterliklerini geliştiren durumlar olarak tanımlamaktadır. Koruyucu faktörler, bireyin kişilik özellikleri ve bazı dışsal faktörleri veya bu iki durumun etkileşiminden kaynaklanan durumları içerebilir. nemli olan ise hangi durumunun psikolojik sağamlığa etkisinin olduğuna bakmadan koruyucu faktörlerin var olan riski ne derece azalttığı, ortadan kaldırdığı hatta nlediğinin ortaya çıkarılmasıdır (Gizir, 2007).

Psikolojik sağamlığa etki eden risk faktörler incelendiğinde bunların; kişi, aile ve sosyal risk faktörleri olarak üç gruba ayrıldığı görülmektedir.

Kişi ile ilgili risk faktörlerinin; zgven eksikliği, sosyal değerlerin zayıflığı, agresif kişilik yapısı, baş etme mekanizmalarının azlığı, zkontrol yeteneğinin azlığı,

Aile ile ilgili risk faktörlerinin; tek ebeveyn olmak, ebeveynlerin hastalığı, boşanması, aile içi şiddet, cinsel istismar,

Sosyal risk faktörlerinin; sosyoekonomik düzeyin düşük olması, toplumsal şiddet, işsizlik ve gn risk faktörlerini oluşturduğu görülmektedir (Terzi, 2008).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, mülteci/sığınmacı kadınların çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiyi ölçmekte olduğu için ilişki arayan tanımlayıcı araştırma yöntemi kullanılarak yapılacaktır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Mülteci Kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile Psikolojik Sağlamlıkları arasındaki ilişkiyi yordayan bu çalışmada uluslararası literatürde kabul gören mülteci kavramı kullanılacak olup bu kavram çerçevesinde araştırmaya YUKK kapsamında olan ve geçici koruma statüsü altında olan kişiler dahil edilmiştir. Araştırma Çorum ili Merkezinde 2019 Ekim 2020 Eylül ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çorum İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre yaklaşık 3500 mültecinin olduğu bilgisine erişilmiştir. Ancak bu sayı kayıt dışı mülteciler ile birlikte daha da artmaktadır. Araştırmanın evrenini oluşturan sayı mültecilerin sürekli yer değiştirmesi ve kayıt dışı sayıların olması sebepleriyle net olamamaktadır. Bunun yanı sıra Çorum İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nde toplam nüfusa yönelik sayıya ulaşılabilmesine karşın mülteci kadınların sayısı konusunda net bir bilgiye ulaşamamıştır. Bu araştırmanın evrenini; Çorum ilinde yaşayan 18 yaş ve üzerinde olan mülteci kadınlar oluşturmaktadır.

Araştırmaya Çorum il merkezinde 2019 Ekim 2020 Eylül tarihleri arasında araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden 18 yaş ve üzerinde olan, iletişim kurulabilen mülteci kadınlar dahil edilmiştir. Araştırmanın örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde power analiz yapılmış, %5 hata payı %95 güven aralığı ile %80 örnek gücü ve göçmenlerde Connor Davidson PSÖ toplam puanı 53.84 ve standart sapması 21.82 alınarak örnek büyüklüğü 97 olarak belirlenmiştir (Civriz, 2019). Çalışmaya bahsedilen özelliklere sahip araştırma kapsamında ulaşılabilen, araştırmaya katılmayı kabul eden 140 mülteci kadın olasılıksız olarak dahil edilmiş olup veri toplama formlarında hata tespit edilmeyen 130 mülteci kadının verileri uygun bulunarak araştırmada kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

3.4.1. Veri Toplama Araçları

Araştırma'da veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgiler Formu (Arapça), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Arapça) ve Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği (Arapça) kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilen formda kadınların yaşları, medeni durumları, öğrenim durumları, meslekleri, gelir durumlarına, maddi yardım alma durumları, Türkiye'de ikamet süreleri, Türkiye'de yaşadıkları sorunun niteliği ve savaş sonrası yaşadıkları yere geri dönme istek durumlarına yönelik toplam 9 soru bulunmaktadır. Çalışma tercüman aracılığıyla Arapçaya çevrilmiş olup, pilot uygulaması (5 mülteci kadın) yapıldıktan sonra gerekli düzeltmeler yapılarak çalışmanın veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği: Arkar ve Eker (1995) tarafından genç yetişkin, orta yetişkin ve üniversite öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 3 alt boyuttan (arkadaş desteği, aile desteği, özel bir insan desteği) ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte derecelendirme Likert tipi ile yapılmaktadır. Likert Tipi ölçek 1: Kesinlikle Hayır- 7: Kesinlikle evet şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçeğin puanlandırılması en az 12 en fazla 84 puan arasında değişmektedir. Bu araştırmanın çalışma grubunu mülteci kadınların oluşturması sebebi ile kullanılacak olan ölçek Arapça geçerlilik ve güvenilirliği yapılan bir ölçektir. Araştırma da kullanılan ölçek Merhi ve Kazarian tarafından (2012) yılında 221 Arap katılımcı üzerinde geçerlilik güvenilirlik testi yapılmış olan ve Arapçaya uyarlanan Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'dir. ÇBASD ölçeği alt boyutları 4'er sorudan oluşmuş aile desteği, arkadaş desteği, özel insan desteği alt boyutlarından elde edilen cronbach alfa değerleri sırasıyla 0,80, 0,86, 0,89 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerler ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermiştir.

Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği: Connor ve Davidson tarafından 2003 yılında geliştirilmiştir. Bu ölçeğin asıl amacı kişilerin yaşadıkları stres durumları ile başa çıkma becerisini ölçmek ve ortaya koymaktır. Kullanılan ölçek 5'li Likert tipi ile hazırlanmış 25 maddelik sorulardan oluşmaktadır. Alınan cevaplar (0) hiç doğru değil, (1) nadiren doğru, (2) bazen doğru, (3) sıklıkla doğru, (4) neredeyse her zaman doğru olarak verilmektedir. Sorular 0-4 puan arasında değerlendirilmektedir. Alınacak toplam puan aralığı ise 0-100 puan arasındadır. Bireylerin verdikleri cevaplara göre

puanın yüksek olması, bireyin strese karşı daha güçlü olduğuna ve baş etme becerisinin fazla olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alpha katsayısı orijinal çalışmada .89 rapor edilmiştir. Ölçek Thomas Ghazwan, Michael Fterz, Adnan Hamad, Nizar Talat ve Tarık Jacob tarafından Arapçaya tercüme edilmiştir (Connor ve Davidson, 2003). Bu çalışmada ölçeğe ait Cronbach alfa katsayısı 0.91 olarak hesaplanmıştır.

3.4.2. Verilerin Uygulanması

Veri Toplama Formları uygulanırken bazı zorluklarla karşılaşılmıştır. Bunlar mülteci kadınlarla aynı dilin konuşulmaması, çalışmaya katılım noktasında mültecilerin cesaretlendirilmeye ihtiyaçlarının olmasıdır. Bu sebeple veriler toplanırken Arap kültüründe kadınlarla tanımadığı erkeklerin konuşmasının uygun karşılanmayacağı göz önünde bulundurularak kadın bir tercüman aracılığıyla anketler uygulanmıştır. Türkçe ya da Arapça formların kullanılması katılımcıların isteklerine bırakılmıştır. Veri toplama formununun mülteci kadınlar tarafından doldurulma süresi ise ortalama 30- 60 dakika'dır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmanın çalışma grubunu 18 yaşın üzerindeki mülteci kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmaya 130 kişi katılmıştır.

Araştırma verilerin analizi SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 istatistik analiz programı ile analiz edilmiştir. “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” alt boyutları ve “Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği” verilerinin normal dağılıma uygunluğu tek örnek Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiş olup ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılışa uyum sağladığı ($p>0.05$) tespit edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistiklerin yanı sıra, anova, korelasyon ve çoklu karşılaştırmalar Duncan testi ile analiz edilirken ikili karşılaştırmalarda t-testi, kullanılmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın etik açıdan uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'na başvurulmuş olup 28.06.2019 karar tarihli ve 2019/209 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Görüşmelerden önce veri toplama süreci ve araştırma hakkında detaylı bilgilendirme yapılmış, yazılı ve sözlü onamı alınmıştır. Ayrıca çalışmanın Çorum'da yaşayan mülteci kadınlar ile

yapılabilmesi için Çorum Valiliği Çorum İl Göç İdaresi Müdürlüğünün 15.10.2019 tarih ve E.63927 sayılı yazısı ile gerekli yasal izinler alınmıştır.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklemini 18 yaş üstü Çorum ilinde ikamet eden mülteci kadınlar ile sınırlıdır. Araştırmanın verileri Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Kişisel Bilgiler Formundan edinilen bilgiler ile sınırlıdır.

4.BULGULAR

Bu bölüm 130 mülteci kadından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulardan oluşmaktadır.

Tablo 4.1. :Katılımcıların sosyodemografik özellikleri

		n	%	
Medeni durum	Evli	71	54,6	
	Bekar	59	45,4	
Eğitim durumu	Okuryazar olmayan	40	30,8	
	İlkokul	44	33,8	
	Lise	21	16,2	
	Üniversite	25	19,2	
Çalışma durumu	Çalışan	27	20,8	
	Çalışmayan	103	79,2	
Gelir durumu	Gelir giderden az	87	66,9	
	Gelir giderden fazla	43	33,1	
Maddi yardım alma durumu	Evet	42	32,3	
	Hayır	88	67,7	
Türkiye’de ikamet süresi	1 yıldan az	4	3,1	
	1-2 yıl	5	3,8	
	2-3 yıl	23	17,7	
	3-4 yıl	13	10,0	
	5 yıl ve üzeri	85	65,4	
Türkiye’de yaşanan sorunlar*	Hiç sorun yaşamadım	17	10,1	
	Barınma ve temel ihtiyaçlar	57	33,7	
	Sağlık hizmetlerine erişim	34	20,1	
	İstihdam sorunu	18	10,7	
	Psikolojik şiddete uğrama	29	17,2	
	Fiziksel şiddete uğrama	14	8,3	
Savaşta sonra geri dönme durumu	Evet	64	49,2	
	Hayır	47	36,2	
	Kararsız	19	14,6	
	n	Min	Maks	$\bar{x} \pm ss$
Yaş	130	15	62	28,5±9,5

*Soruya birden fazla cevap verilmiş olup n=169 üzerinden işlem yapılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde katılımcılarının %54,6'sının evli %45,4'ünün ise bekar olduğu; %30,8'inin okur yazar olmadığı, %33,8'inin ilkokul mezunu, %16,2'sinin lise mezunu, %19,2'sinin ise üniversite mezunu olduğu; %79,2'si çalışmazken %20,8'inin çalıştığı; %67,7'sinin maddi yardım almazken %32,3'ünün maddi yardım aldığı; %65,4'ünün beş yıl ve üzerinde Türkiye'de ikamet ettiği, %3,1'inin sadece bir yıla kadar Türkiye'de bulunduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların Türkiye'ye geldikten sonra yaşadıkları problemler araştırılırken kadınların birden fazla sorun yaşayabilecekleri göz önüne alınmış olup soruya birden fazla cevaplar verilmiştir. Bu sebeple inceleme yapılırken cevap sayısı üzerinden bir değerlendirmede bulunulmuştur. Gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların; %33,7'si barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşadığı, %20,1'inin sağlık hizmetlerine erişimde sorun yaşadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların %8,3' ünün fiziksel şiddete uğradığı, %17,2' sinin psikolojik şiddete uğradığı belirlenmiştir. Bu verilerden katılımcıların toplam %25,5'nin şiddete maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Katılımcılara savaş sonrası ülkenize geri dönmek ister misiniz sorusu sorulduğunda %49,2'si evet, %36,2'si hayır ve %14,6'sı ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların ortalama 28,5±9,5 yaşında olduğu ve katılımcıların yaşlarının 15 ile 62 arasında değiştiği belirlenmiştir (Tablo 4.1).

Tablo 4.2. : Mülteci Kadınların ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeklerinden aldıkları puanların dağılımı

	n	Minimum	Maksimum	$\bar{x} \pm ss$	Cronbach α
ÇBASD ölçeği alt boyutları					
Arkadaş desteği	130	4	28	17,45±6,95	0,80
Aile desteği	130	4	28	19,92±6,59	0,86
Özel kişi desteği	130	4	28	15,38±8,35	0,89
C-D PS ölçeği	130	5	95	64,10±17,78	0,91

ÇBASD ölçeğinin değerleri; arkadaş desteği 17,45±6,95, aile desteği 19,92±6,59 ve özel biri desteği 15,38±8,35 olmak üzere üç alt boyuttan oluşmuştur. Connor-Davidson Psikolojik Dayanıklık ölçeğinin değeri ise 64,10±17,78 olarak bulunmuştur (Tablo 4.2).

Tablo 4.3. : Katılımcıların yaşı ile ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği arasındaki ilişki

		ÇBASDÖ			C-D PSÖ	
		n	Arkadaş	Aile	Özel Kişi	
Yaş	r	130	-0,064	-0,137	0,170	0,076
	p	130	0,473	0,122	0,055	0,396

Yaş ile ÇBASD ölçeği alt boyutları ve C-D PS ölçeği arasındaki ilişki incelendiğinde, ölçek değerlerinin yaşa bağlı olarak değişmediği ($p>0,05$) belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4.4. : Katılımcıların medeni durumlarının ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkisi

	$\bar{x} \pm ss$		t	p
	Evli	Bekar		
ÇASD ölçeği alt boyutları				
Arkadaş desteği	16,88+6,5	18,13+7,4	-1,019	0,31
Aile desteği	20,45+6,6	19,28+6,5	1,001	0,31
Özel kişi desteği	13,49+8,2	17,66+7,9	-2,914	0,004
C-D PS ölçeği	61,39+16,9	67,37+17,3	-1,928	0,056

Katılımcıların medeni durumlarının ölçeklerden elde edilen değerler üzerine etkili olup olmadıkları incelenmiş Tablo 5'te verilmiştir. Medeni durumun ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği ($p>0,05$) ve aile desteği ($p>0,05$) üzerine etkili olmadığı belirlenirken, özel kişi desteği alt boyutu üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Bekar katılımcıların evli katılımcılardan daha fazla özel kişiden destek aldığı belirlenmiştir. Katılımcıların medeni durumlarının C-D PS ölçeği üzerine etkisi incelendiğinde, medeni durumların C-D PS ölçeği üzerine etkili olmadığı ($p>0,05$) belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 4.5. : Katılımcıların eğitim durumlarının ÇBASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkisi

Ölçekler	Eğitim durumu				p
	Okuryazar değil	İlköğretim	Lise	Üniversite	
ÇBASD ölçeği alt boyutları					
Arkadaş desteği	19,73±4,81 ^a	17,45±6,96 ^a	13,19±7,50 ^b	14,40±7,54 ^b	<0,001
Aile desteği	21,68±5,75 ^a	20,32±5,98 ^a	14,62±7,77 ^b	20,88±5,90 ^a	<0,001
Özel kişi desteği	16,45±9,32	16,77±8,07	14,38±6,48	12,08±8,02	0,106
C-D PS ölçeği	64,45±17,17	66,41±17,2	59,43±21,26	63,44±16,88	0,529

**a, b gibi farklı harfler ile gösterilen değerler aynı satırdaki farklılığı ifade etmektedir.*

Katılımcıların eğitim durumlarının ÇBASD ölçeği alt boyutları ve C-D PS ölçeği üzerine etkisi incelenmiş olup, eğitim durumunun ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği ve aile desteği üzerine etkili olduğu ($p<0,001$), ÇBASD ölçeği alt boyutu olan özel kişi desteği ve C-D PS ölçeği üzerine etkili olmadığı ($p>0,05$) belirlenmiştir.

Eğitim durumuna göre arkadaş desteği puan ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlılığın hangi eğitim seviyesinden kaynaklandığı belirlenmesi amacıyla Duncan testi yapılmış ve bu farklılığın lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların daha az arkadaş desteği almasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Yapılan çoklu karşılaştırma analizi sonucunda lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların ilköğretim ve okuryazar olmayan katılımcılardan daha az arkadaş desteği aldığı belirlenirken, lise mezunlarının diğer eğitim seviyelerinden mezun olanlardan daha az aile desteği aldığı belirlenmiştir (Tablo 4.5).

Tablo 4.6. : Çalışma durumu ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkisi

	$\bar{x} + ss$		t	p
	Çalışan	Çalışmayan		
ÇBASD ölçeği alt boyutları				
Arkadaş desteği	15,44+7,8	17,98+6,5	-1,699	0,09
Aile desteği	19,00+6,7	20,16+6,6	-0,816	0,41
Özel kişi desteği	16,29+7,9	15,14+8,4	0,636	0,52
C-D PS ölçeği	65,92+18,5	63,63+17,6	0,595	0,55

Katılımcıların çalışma durumlarının ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği, aile desteği, özel biri desteği üzerine ve C-D ölçeği üzerine etkileri incelenmiş olup, çalışma durumunun ölçekler üzerine etkili olmadığı ($p>0,05$) belirlenmiştir (Tablo 4.6).

Tablo 4.7. : Maddi yardım alma durumunun ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkisi

	$\bar{x}+ss$		t	p
	Alan	Almayan		
ÇBASD ölçeği alt boyutları				
Arkadaş desteği	17,10+5,9	17,63+7,4	-0,405	0,686
Aile desteği	20,95+6,0	19,43+6,9	1,231	0,221
Özel kişi desteği	11,07+8,0	17,44+7,7	-4,339	<0,001
C-D PS ölçeği	56,29+14,6	67,84+18,0	-3,624	<0,001

Katılımcıların maddi yardım alma durumlarının ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği, aile desteği, özel biri desteği üzerine ve C-D PS ölçeği üzerine etkileri incelenmiştir. Maddi yardım alma durumunun ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği ve aile desteği üzerine etkisinin olmadığı ($p>0,05$) belirlenirken, özel biri desteği üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir (Tablo 4.7).

Maddi yardım alma durumunun C-D PS ölçeği üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Maddi yardım almayan katılımcıların maddi yardım alan katılımcılardan daha fazla ($p<0,05$) özel kişi desteğine sahip olduğu bunun yanı sıra daha fazla psikolojik dayanaklılığa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 4.8. : Türkiye’de ikamet etme sürelerinin ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkileri

Türkiye’de ikamet etme süresi						
Ölçekler	1 yıldan az	1-2 yıl	2-3 yıl	3-4 yıl	5 yıl ve üzeri	p
ÇBASD ölçeği alt boyutları						
Arkadaş desteği	18,0±9,7	23,8±3,1	18,7±7,6	17,54±6,4	16,71±6,8	0,207
Aile desteği	19,5±10,5	22,2±3,6	19,22±7,2	17,15±7	20,42±6,3	0,460
Özel kişi desteği	18,2±9,9	22,4±2,5	16,22±7,7	14,62±9,4	14,73±8,4	0,304
C-D PS ölçeği	61,5±17,7 ^a	84±11,6 ^b	62,26±23,1 ^b	55,69±18,9 ^b	64,85±15,5 ^b	0,044

*a, b gibi farklı harfler ile gösterilen değerler aynı satırdaki farklılığı ifade etmektedir.

Katılımcıların Türkiye’de ikamet ettikleri sürelerin ölçekler üzerine etkileri incelenmiş, ÇBASD ölçeği alt boyutları üzerine etkisi bulunmazken ($p>0,05$), C-D PS ölçeği üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. İkamet süresi 1-2 yıla kadar Türkiye’de yaşayan katılımcıların iki yıl ve daha fazla Türkiye’de yaşayan katılımcılardan daha fazla psikolojik sağlamlığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.9. : Savaşta sonra geri dönme isteğinin ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkileri

Savaşta sonra geri dönmeyi isteme durumu				
Ölçekler	İsteyen	İstemeyen	Kararsız	p
ÇBASD ölçeği alt boyutları				
Arkadaş desteği	17,36±6,7	18,06±7,7	16,26±6	0,632
Aile desteği	20,8±5,7	19,64±7,8	17,68±6,1	0,184
Özel kişi desteği	14,95±8,3 ^a	17,85±8,2 ^a	10,74±7 ^b	0,005
C-D PS ölçeği	62,13±17 ^a	69,28±18,4 ^b	58±16,2 ^a	0,029

Katılımcıların savaş sonrasında geri dönme isteklerinin ölçekler üzerine etkileri incelendiğinde, savaşta sonra geri dönme isteğinin ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği ve aile desteği üzerine etkisinin olmadığı ($p>0,05$) belirlenirken, özel biri desteği üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Savaşta sonra geri dönme isteğinin C-D ölçeği üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir (Tablo 4.9).

Tablo 4.10. : Türkiye’deki yaşanan sorunların ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği üzerine etkisi

Türkiye’de yaşanan sorunlar	ÇBASD ölçeği alt boyutları			C-D PSÖ
	Arkadaş desteği	Aile desteği	Özel kişi desteği	CD PSÖ
Hiç sorun yaşamadım	17,71±4,67 ^a	19,88±5,89	18,41±9,77 ^a	60,88±14,39
Barınma ve temel ihtiyaç	16,72±7,43 ^a	18,49±7,46	15,32±7,8 ^a	64,32±18,67
Sağlık hizmetleri	17,53±7,5 ^a	18,79±7,69	17,29±8,23 ^a	66,06±19,92
İstihdam sorunu	13,72±7,51 ^a	18,89±6,03	15,33±6,95 ^a	62,06±15,13
İrkçılık ya da ayrımcılık	11,13±6,54 ^b	17,19±6,92	14,44±5,89 ^a	65,06±11,09
Fiziksel şiddet	15,43±7,92 ^a	22,14±5,29	9,29±7,7 ^b	61,64±19,35
Taciz	18,46±3,78 ^a	22,69±3,12	7,85±5,21 ^b	53,23±11,29
P	0,028	0,214	0,001	0,404

*a, b gibi farklı harfler ile gösterilen değerler aynı sütundaki farklılığı ifade etmektedir.

Katılımcıların Türkiye’deki yaşanan sorunların ölçekler üzerine etkisi incelendiğinde, Türkiye’deki yaşanan sorunların ÇBASD ölçeği alt boyutu olan aile desteği üzerine etkisinin olmadığı ($p>0,05$) belirlenirken, arkadaş desteği ve özel biri desteği üzerine etkili olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Analiz sonuçları göstermektedir ki, ırkçılık ya da ayrımcılığa uğrayan katılımcılar daha az arkadaş desteği görmektedir. Elde edilen bir diğer bulgu ise fiziksel şiddet ve taciz gören katılımcıların diğer katılımcılardan daha az özel birinin desteğini görmektedir. Bunun yanı sıra tacize uğrayan kadınların farklı sorunlar yaşayan diğer katılımcılara oranla daha az psikolojik sağlamlığa sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.11. : ÇASD ölçeği ile C-D PS ölçeği arası korelasyon

		ÇBASDÖ			
		n	Arkadaş	Aile	Özel Kişi
C-D PSÖ	r	130	0,397**	0,317**	0,532**
	p	130	<0,001	<0,001	<0,001

ÇBASD ölçeği alt boyutları ile C-D ölçeği arasında yapılan pearson korelasyon analiz göstermiştir ki, ÇBASD ölçeği alt boyutları ile C-D PS ölçeği arasında pozitif yönlü çok önemli ($p<0,001$) korelasyon bulunmaktadır. Buna göre mülteci kadınların çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi (tüm alt boyutları dahil) arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyleri artmakta veya psikolojik sağlamlık düzeyleri arttıkça çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri artmaktadır.

5.TARTIŞMA

Bu bölümde mülteci kadınların çok boyutlu algılanan sosyal destekleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkisinin çeşitli sosyo demografik özellikler açısından incelenen çalışmadan elde edilen bulgulara yönelik tartışma kısmı yer almaktadır. Tartışma ilgili literatür kapsamında ele alınmıştır.

Katılımcıların yaşları ile ÇBASD ölçeği alt boyutları ve C-D PS ölçeği arasındaki ilişki incelendiğinde, ölçek değerlerinin yaşa bağlı olarak değişmediği belirlenmiştir (Tablo 4). Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan başka bir çalışmada benzer bir sonuca ulaşılmış olup psikolojik sağlamlık ve yaş arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna varılmıştır (Civriz, 2019).Sığınmacı kadınların sosyal destek düzeyleri ile ilgili yapılan bir diğer çalışmada da sosyal destek ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Can Yaşar vd., 2015). Mülteci alanında (Liu vd., 2015)'in çalışmasında da benzer bir sonuca rastlamak mümkündür.

Katılımcıların medeni durumlarının ölçeklerden elde edilen değerler üzerine etkili olup olmadıkları incelenmiş medeni durumun ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği ve aile desteği üzerine etkili olmadığı belirlenirken, özel kişi desteği alt boyutu üzerine etkili olduğu belirlenmiştir. Bekar katılımcıların evli katılımcılardan daha fazla özel kişiden destek aldığı belirlenmiştir. Katılımcıların medeni durumlarının psikolojik sağlamlıkları üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Tablo 4.4). Connor ve Davidson (2013) yaptıkları çalışmada benzer bir sonuç elde ederek medeni durumun psikolojik sağlamlık bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde ÇBASD ölçeği alt boyutları olan arkadaş desteği ve aile desteği üzerine etkili olduğu, ÇBASD ölçeği alt boyutu olan özel kişi desteği ve C-D PS ölçeği üzerine etkili olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çoklu karşılaştırma analizi sonucunda lise ve üniversite mezunu olan katılımcıların ilköğretim ve okuryazar olmayan katılımcılardan daha az arkadaş desteği aldığı belirlenirken, lise mezunlarının diğer eğitim seviyelerinden mezun olanlardan daha az aile desteğinin yanı sıra daha az arkadaş desteği aldığı belirlenmiştir (Tablo 4.5). Can Yaşar vd. (2015) sığınmacı kadınların sosyal destek algılarını inceledikleri

çalışmasında sığınmacı kadınların öğrenim durumları ile sosyal destek varlığı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulgusuna rastlamamıştır. Ancak yapılan araştırmalarda genellikle eğitim düzeyi arttıkça sosyal destek ve psikolojik sağlamlığın arttığını gösteren bulgular mevcuttur. Örneğin; Cengiz (2017) Suriyeli mültecilerle yaptığı çalışmasında eğitim durumunun psikolojik sağlamlıkla pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu sonucuna vararak eğitim düzeyi arttıkça psikolojik sağlamlığın arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Ancak literatürde tam aksi yönde sonuca varan araştırmalarda mevcuttur. Örneğin; Civriz (2019) Suriyeli kadınlarla yaptığı araştırmasında psikolojik sağlamlığın eğitim durumu ile bir ilişkisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Yıldırım ve Işık (2017) çalışmayan kadınlarla ilgili yaptıkları araştırmada ise katılımcıların eğitim durumlarının sosyal desteğe etkisinin olduğunu, eğitim düzeyi arttıkça sosyal desteğin arttığı yönünde bir sonuca ulaşmıştır.

Katılımcıların çalışma durumlarının ÇBASD alt boyutları olan arkadaş desteği, aile desteği, özel biri desteği üzerine ve psikolojik sağlamlıkları üzerine etkileri incelenmiş olup, çalışma durumunun sosyal destek ve psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiş olup Civriz (2019) psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan çalışma ile benzer bir sonuca ulaşarak çalışan ya da çalışmayan kadınların psikolojik dayanıklılıklarının bu değişkenle bir ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Maddi yardım alma durumunun psikolojik sağlamlık üzerine etkili olduğu belirlenmiştir. Maddi yardım almayan katılımcıların maddi yardım alan katılımcılardan daha fazla özel kişi desteğine sahip olduğu bunun yanı sıra daha fazla psikolojik dayanıklılığa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.7). Elde edilen bulgular incelendiğinde; maddi yardım almayan kişilerin aile ya da arkadaş dışında başka bir insandan daha fazla destek gördüğü ve psikolojik sağlamlıklarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebinin maddi yardım almayan kişilerin günlük yaşantılarında buna ihtiyaç duymadıkları varsayıldığında ekonomik zorluk içerisinde olmamalarından kaynaklı psikolojik sağlamlıklarının fazla olduğu düşünülmektedir. Bulgu literatür kapsamında araştırıldığında ise anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır. Literatürde mültecilerle yapılan sosyal destek ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın olması elde edilen bulguyu yorumlamak konusunda güçlükler yaşatmaktadır.

Katılımcıların Türkiye’de ikamet ettikleri süreleri ile sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamazken ikamet süresi 1-2 yıla kadar Türkiye’de yaşayan katılımcıların iki yıl ve daha fazla Türkiye’de yaşayan katılımcılardan daha fazla psikolojik sağlamlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Can Yaşar vd., (2015) çalışmasında sığınmacı kadınların Türkiye’de bulunma süreleri ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiş olup, yapılan çalışma ile benzer bir sonuca ulaşmıştır. Buna göre Türkiye’de bulunma süresi arttıkça katılımcıların psikolojik sağlamlıklarının azaldığı sonucuna varılmaktadır. Mülteci kadınlar Türkiye’ye geldikleri 0-1 yıllık sürede yaşadıkları travmatik etkilerden kurtulmaya çalışmaktadır. Bu sebeple psikolojik sağlamlıkları 1-2 yıllık sürede Türkiye’de bulunan kadınlara göre dah az olabileceği düşünülmektedir. 1-2 yıldır Türkiye’de bulunan mülteci kadınlar ise savaş sonrası süreçlerde psikolojik anlamda az da olsa iyileşmiş ve belirli bir düzen kurmuş kadınlardır. Ancak Türkiye’de mültecilerin bulunma süresinin artması ile birlikte psikolojik sağlamlık azalmaktadır. Çünkü yaşanan olağanüstü durumdan sıyrılan ve sosyal uyumunu belirli bir oranda gerçekleştirmiş olan mülteci kadınlar, Türkiye’nin içinde bulunduğu sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle istihdam sorunu sebebiyle ekonomik yoksunluk içerisine düşen mülteci kadınların psikolojik sağlamlıkları da bunun gibi sorunlarla karşılaştıkça azalmaktadır. Bu durumun mülteci kadınların Türkiye’de yaşadıkları sorunların artması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Savaştan sonra geri dönmek isteyen ve istemeyen katılımcıların kararsız olan katılımcılardan daha fazla özel birinden destek aldığı belirlenmiştir. Savaştan sonra geri dönmek istemeyen katılımcıların ise kararsız olan katılımcılardan daha fazla psikolojik sağlamlığa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.9). Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde geri dönmek istemeyen katılımcıların Türkiye’de yeni bir düzen kurdukları ve uyum sağladıkları, ülkelerinde yaşadıkları hayattan daha iyi bir yaşantı sürdürdükleri varsayıldığında psikolojik sağlamlıklarının yüksek olmasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Savaştan sonra geri dönmek istemeyen katılımcıların ise geri dönmek isteyen ve kararsız olan katılımcılardan daha fazla psikolojik sağlamlık sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal destek toplam puanları incelendiğinde ise kararsız katılımcıların diğerlerine oranla daha az sosyal desteğinin olduğu sonucuna varılmaktadır.

Katılımcıların Türkiye'deki yaşanan sorunların ölçekler üzerine etkisi incelendiğinde, Türkiye'deki yaşanan sorunların ÇBASD ölçeği alt boyutu olan aile desteği üzerine etkisinin olmadığı belirlenirken, arkadaş desteği ve özel biri desteği üzerine etkili olduğu belirlenmiştir. Analiz sonuçları göstermektedir ki, ırkçılık ya da ayrımcılığa uğrayan katılımcılar daha az arkadaş desteği görmektedir. Göç ederek farklı bir ülkeye yerleşen mülteci kadınlar yerel vatandaş ile iletişiminin sınırlı olması, kültürel farklılıklar ve sosyal uyum noktasında yaşanan sorunlar mülteci kadınların buldukları yerde arkadaş desteği almalarını engellemektedir. Bu sebeple elde edilen bulgu araştırma çerçevesinde beklenen bir bulgudur. Elde edilen bir diğer bulgu ise fiziksel şiddet ve taciz gören katılımcıların diğer katılımcılardan daha az özel birinin desteğini görmektedir. Bu sorunla karşılaşan mülteci kadınların aile ve arkadaş desteğini daha fazla aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra tacize uğrayan kadınların farklı sorunlar yaşayan diğer katılımcılara oranla daha az psikolojik sağlamlık sahip olduğu görülmektedir. Bu noktadan hareketle tacize uğrayan mülteci kadınların psikolojik sağlamlıkları artırılmak istendiğinde; kadınların sosyal destek kaynaklarından özel biri desteğinin artırılması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Araştırmanın amacına uygun olarak yapılmış olan pearson korelasyon analizi neticesinde mülteci kadınların Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nden aldıkları toplam puanlar ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden aldıkları toplam puanlar arasında pozitif yönlü çok önemli ($p < 0,001$) korelasyon bulunmaktadır. Buradan sosyal destek kaynakları fazla olan mülteci kadınların psikolojik sağlamlığın fazla olduğu, sosyal destek kaynakları az olan mülteci kadınların ise psikolojik sağlamlıklarının az olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürde sosyal destek ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çok araştırmaya rastlanmıştır. Ancak bu araştırmaların çoğu genel nüfusa yönelik araştırmalardır. Mülteci alanında yapılan araştırmalar ise sınırlıdır. Genel nüfusa yönelik araştırmalardan çoğu yine psikolojik sağlamlık ile algılanan sosyal destek ilişkisinin farklı demografik özelliklere sahip bireyler üzerinde incelendiği araştırmalarda (Bisconti vd., 2011; Weiss, 2002; Arastaman ve Balcı, 2013; Malkoç ve Yalçın, 2015; Terzi, 2008; Turgut, 2015) araştırmadan çıkan bulgulara benzer sonuçlar elde etmiştir. Örneğin Terzi (2006) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada sosyal destek düzeyleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bularak sosyal desteği fazla olan öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının fazla olduğu sonucuna varmıştır.

6. SONUÇ

- Çalışmada mülteci kadınların aileden ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek puanlarının özel kişiden (aile ve arkadaş dışındaki birey) algıladıkları puandan daha yüksek olduğu, psikolojik sağlamlıklarının ise orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların maddi yardım alma durumunun ölçeklere etkisi incelendiğinde ise; psikolojik sağlamlık üzerine etkili olduğu belirlenmiştir. Maddi yardım almayan katılımcıların maddi yardım alan katılımcılardan daha fazla özel kişi desteğine sahip olduğu bunun yanı sıra daha fazla psikolojik dayanaklılığa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.7).
- Katılımcıların Türkiye’de ikamet ettikleri süreleri ile sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamazken ikamet süresi 1-2 yıla kadar Türkiye’de yaşayan katılımcıların iki yıl ve daha fazla Türkiye’de yaşayan katılımcılardan daha fazla psikolojik sağlamlığa sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 4.8).
- Katılımcıların savaş sonrası ülkelerine geri dönme durumu incelendiğinde; kararsız olanların daha az özel birinden destek aldığı belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal destek toplam puanları incelendiğinde ise kararsız katılımcıların diğerlerine oranla daha az sosyal desteğinin olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 4.9).
- Katılımcıların Türkiye’deki yaşanan sorunların ölçekler üzerine etkisi incelendiğinde, ÇBASD ölçeği alt boyutu olan aile desteği üzerine etkisinin olmadığı belirlenirken, arkadaş desteği ve özel biri desteği üzerine etkili olduğu belirlenmiştir. Analiz sonuçları göstermektedir ki, psikolojik şiddete uğrayan katılımcılar daha az arkadaş desteği görmektedir. Elde edilen bir diğer bulgu ise fiziksel şiddet ve taciz gören katılımcıların diğer katılımcılardan daha az özel birinin desteğini görmektedir. Bu sorunla karşılaşan mülteci kadınların aile ve arkadaş desteğini daha fazla aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra tacize uğrayan kadınların farklı sorunlar yaşayan diğer katılımcılara oranla daha az psikolojik sağlamlık sahip olduğu görülmektedir (Tablo 4.10).
- Bu çalışmada mülteci kadınların psikolojik sağlamlık düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönlü bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle sosyal destek kaynakları fazla olan mülteci

kadınların psikolojik sağamlık düzeylerinin yüksek olduğu, sosyal destek kaynakları az olan mülteci kadınların psikolojik sağamlık düzeylerinin ise düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 4.11).

7. ÖNERİLER

- Çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan mülteci kadınlar başta olmak üzere mültecilere psikolojik destek sağlayan mekanizmaların oluşturulması,
- Mültecilerle çalışan sağlık ve sosyal hizmet profesyonellerinin mültecilerin çok boyutlu algılanan sosyal destek sistemlerini ve psikolojik sağlıklarını değerlendiren daha geniş örneklemlerle çalışmalar yapılması,
- Psikolojik sağlık düzeylerinin düşük olduğu saptanan mülteci kadınlarla ilgili yapılacak olan çalışmalarda mülteci kadınların sosyal destek kaynaklarını keşfetmesini sağlayacak çalışmaların yapılması,
- Yapılacak olan çalışmalarda nicel araştırma yöntemleri dışında nitel araştırma yöntemlerinin de kullanılması ve çalışmaların sayısal olarak artırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulusötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Altun, U. ve Görel, Ö. (2016). Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1498/42%20543.PSF?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim: Nisan, 2021.
- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928 www.kuyeb.com/PSf/tr/888faf3712d14f0e1810f3d7982f1a46man.tr.PSF
- Basım, N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler için Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), ss. 104-114.
- Ben-David, A. ve R. Leichtentrit (1999). Ethiopian And Israeli Students Adjustment To College: The Effect Of The Family, Social Support And Individual Coping Styles. *Journal Of Comparative Family Studies*. 30 (2), 297–313.
- Bisconti, T. L., Bergeman, C. S., and Wallace, K. A. (2011). The mediational effect of hardiness on social support and optimal outcomes in later life. *Basic and Applied Social Psychology*, 23 (4).
- BMMYK Kıbrıs Ofisi, (2017). *Mültecileri Korumak*. [UNHCR Brochure TR 2017 barınma.PSF](http://UNHCR.Brochure.TR.2017.barınma.PSF). Erişim: Nisan, 2021.
- Buz, S. (2002). *Türkiye'deki sığınmacıların üçüncü bir ülkeye gidiş için bekleme sürecinde karşılaştıkları sorunlar*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Buz, S. (2007). Göçte Kadınlar: Feminist Yaklaşım Çerçevesinde Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 18 (2). 37-50.
- Can Yaşar, Y , İnal Kızıltepe, Y , Uyanık, A , Özsüer, Ö , Kandır, P , Aslan, V . (2014). Afyonkarahisar İlinde Zorunlu İkamet Eden Sığınmacı Kadınların Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi . *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* , 0(33),.Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21122/227510>
- Cengiz, İ. (2017). “Suriyeli Mültecilerde Psikolojik Örselenme, Örselenme Sonrası Gerginlik Bozukluğu, Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Sağlık”. Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji. Lefkoşa.
- Civriz A., G. (2019). “Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Psikolojik Sağlık Ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu İlişkisinin İncelenmesi”. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. Gaziantep.
- Cohen, S. ve Wills T. A. (1985). Stress, Social Support and Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*. 98(2), ss.310–357.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R.T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17. 67-91.
- Çakır, Y. (1993). “12-22 Yaş Grubundaki Gençlerde Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Araştırması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Çevik, H. (2020). “Göç “Nereye”, “Nasıl”, “Kim Tarafından”, Yapılarak Hangi “Sonuçları” Doğurur: Göç ve Entegrasyon Çalışmaları Bağlamında Kavramsal Bir Analiz”. Çevik, H. ve Buz, S. (ed.). *Göç ve Entegrasyon*. (s.13-30). Ankara: Nika.
- Demir G. (1996). *Göç Nedenleri Ve Göç Edenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu*. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı. Ankara. Devlet İstatistik Enstitüsü. 85-93
- Demirtaş, A.S. (2007). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeyleri İle Stresle Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 12(1), 17-25.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*. 5 (9). 9-22.
- Erdoğan, M. O. (2020). “Göç ve Entegrasyon Çalışmalarının Temeli Olarak Göç Kuramları”. Çevik, H. ve Buz, S. (ed.). *Göç ve Entegrasyon*. (s.13-30). Ankara: Nika.
- Eylen, B. (2001) *Bilgi Verici Danışmanlığın Kanser Hastalarının Ailelerinin Sosyal Destek Becerileri Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Faist, T. (2000). *The Volume Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford University Press.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam.
- Fraser, M. W., Richman, J. M. ve Galinsky, M. J. (1999). Risk, protection and resilience: toward a conceptual framework for social work practice. *Social Work Research*. 23. 129-208
- Geçici Koruma Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.PSf>. Erişim: Nisan2021.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Journal of International Social Research*, 10 (54), 838-851.
- Gez, A. (2018). *Suriyeli Çocuk Ve Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek Ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Gizir, C . (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması . *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* , 3 (28) , 113-128 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tPSrd/issue/21448/229850>
- Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı (Türkçe, 2013). https://publications.iom.int/system/files/PSf/iml31_turkish_2ndedition.PSf Erişim: Nisan 2021.
- Güllüpınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 53. 53-85
- Güneş, T. (2020). “Göçmenlerin Karşılaştıkları Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetlerine Erişimleri.” Çevik, H. ve Buz, S. (ed.). *Göç ve Entegrasyon*. (s.99-121). Ankara: Nika. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>. Erişim: Mayıs 2021.
- Hupcey, J. (1988). Social Support: Assessing Conceptual Coherence. *Qualitative Health Research*. 8 (3). 304-318.
- Hurdle, D.E. (2001). Social support: a critical factor in women's health and health promotion. *Health & Social Work*. 26 (2). P.72–79.

- Kazarian, S. and Merhi, R. (2012). Validation of the Arabic Translation of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support (Arabic-MSPSS). *The Arab Journal of Psychiatry*, 23 (2), 159-168.
- Klein, R.J.T., Nicholls, R.J. and Thomalla, F. (2004). The resilience of coastal megacities to weather-related hazards: a review. *Potsdam Institute for Climate Impact Research*, 9(14), 1-23.
- Korkmaz, M. (2017). *Samsun'da yaşayan göçmenlerin sağlık hizmetleri kullanımını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Basılmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Samsun.
- Malkoç, A., ve Yalçın, İ. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Sağlamlık, Sosyal Destek, Başa Çıkma ve İyi-Oluş Arasındaki İlişkiler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 35-43.
- Marshall, G. Sosyoloji Sözlüğü (2009). Osman Akınay ve Derya Kömürcü (çev.), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Massey, D. S. (1994). An evaluation of international migration theory: The North American Case. *Population and Development Review*. 20. 699-751.
- McDonald S., Lin N., and Ao D. (2009). Networks of opportunity: Gender, race, and job leads. *Oxford University Press*. 56 (3). P.385-402. https://www.researchgate.net/profile/Steve-Mcdonald-3/publication/240761109_Networks_of_Opportunity_Gender_Race_and_Job_Leads/links/559c8f8408ae7f3eb4d02bf9/Networks-of-Opportunity-Gender-Race-and-Job-Leads.Pdf.
- MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı'nın Ocak, 2020 Bülteni.
- Murphy, L. B. (1987). Further reflections on resilience. (Ed: E. J. Anthony ve B. J. Cohler) *The Invulnerable Child*. New York: The Guilford Press.
- Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Cenevre Sözleşmesi. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.Pdf>. Erişim: Nisan 2021.
- Olsson, C., Bond, L., Burns, J.M., Vella Brodrick, D.A., Sawyer, S.M. (2003). Adolescent resilience: A concept analysis. *Journal Of Adolescence*. 26. 1-11.
- Oxford Learnes Dictionary <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/resilience#:~:text=%2F%20shock%20injury%20etc>. Erişim: Nisan 2021.
- Önal, A , Keklik, B . (2016). Mülteci Ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi* , 7 (15) , 132-148 . DOI: 10.21076/vizyoner.252112
- Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, Ankara: Nobel.
- Rodriguez, M.S. and Cohen, S. (1998). Social Support: Encyclopedia of Mental Health. *Academic press*. 535-544.
- Saygın, S ve Hasta, D . (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum . *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 10 (3). 312-333. DOI: 10.18863/pgy.364115
- Sorias, E. O. (1988). Sosyal Destek Kavramı. *E.Ü. Tıp fakültesi Dergisi*, 27(1), 353-357.
- Sorias, E.O. (1989). Sosyal desteğin değerlendirilmesi. *E.Ü. Edebiyat Fakültesi Psikoloji Seminer Dergisi*, 6 (7), 27-40

- Şeker, B.D. (2006). Kente Göç Etmiş Bir Örneklemede Kültüre Uyum Süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 3 (2). 24-29.
- Şeker, D. ve Uçan, G . (2016). Göç Sürecinde Kadın. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1 (14). 200-214.
- Tamkoç, B. (2020). “Göçmenlerin Karşılaştıkları Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetlerine Erişimleri.” Çevik, H. ve Buz, S. (ed.). *Göç ve Entegrasyon*. (s.99-121). Ankara: Nika.
- Taştan, A. (2020). *Göç ve Kadın*. Ankara: Net Yayıncılık.
- Terzi, Ş . (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki . *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* , 3 (29) , 1-11 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tPSrd/issue/21449/229847>
- Toksöz, G. (2006). *Uluslar Arası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Tuzcu, A , Bademli, K . (2014). Göçün Psikososyal Boyutu . *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 6 (1) , 56-66 . DOI: 10.5455/cap.20130719123555.
- Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim: Mart 2021.
- Uchino, B. N. (2009). Understanding the Links Between Social Support and Physical Health: A Life-Span Perspective With Emphasis on the Separability of Perceived and Received Support. *Perspectives on Psychological Science* 4(3).https://www.researchgate.net/publication/228079553_Understanding_the_Links_Between_Social_Support_and_Physical_Health_A_Life-Span_Perspective_With_Emphasis_on_the_Separability_of_Perceived_and_Received_Support.
- Uçan Çubukçu, S . (2015). Küreselleşme, Göç Ve Kadın Üzerine. *Kadın Araştırmaları Dergisi*0(12). 227-233.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2020). Dünya Göç Raporu. Erişim: Nisan, 2021. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020>.
- Uluslararası Göç Örgütü. <https://www.iom.int/key-migration-terms#Migration>. Erişim: Nisan 2021.
- UNHCR (2016). *Global Trends: Forced Displacement in 2016*.<https://www.unhcr.org/5943e8a34.PSf>. Erişim: Nisan 2021.
- UNHCR (2021). <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>. Erişim: Mayıs 2021.
- Weiss, M. J. (2002). Hardiness and social support as predictors of stress in mothers of typical children with autism and children with mental reterdation. *The National Autistic Society*, 6 (1), 115-130.
- Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.PSf>. Erişim: Nisan 2021.
- Yıldırım, H. ve Işık, K. (2017). Çalışmayan Evli Kadınların Sosyal Destek Düzeyleri ile Yaşam Doyumları Arasındaki İlişki ve Etkileyen Faktörler. *Konuralp Tıp Dergisi*, 9(2), 47 - 51.
- Yıldırım, İ . (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.(13) 13. 81-87.

Yıldırım, İ. (2007). Depression, Test Anxiety and Social Support among Turkish Students Preparing for the University Entrance Examination. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*. 29. p171-184.

Zhang, J. ve Goodson, P. (2011). Predictors of international students psychosocial adjustment to life in the united states: A systematic review. *International Journal of Intercultural Relations*. 35(2). 139-162.

Zlotnik, H. *International Migration Systems: A Global Approach Oxford: Clarendon Press: p. 19-40.*

3RP

2021-2022

Türkiye

Bölümü.

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3RP%20Turkey%20Country%20Chapter%202021%202022_TR%20opt.PSf. Erişim: Mart 2021.

EKLER

EK -1

KİŞİSEL BİLGİLER FORMU (TÜRKÇE)

Bu araştırma 19 Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Rukiye Göbel'in tez çalışması için yapılmaktadır. Anketin amacı sığınmacı ya da mülteci olarak göç etmiş kadınların psikolojik sağlamlıkları ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından derlenen kişi ve aile bilgileri gizli tutulacaktır. Yanıtlarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtması ve hiçbir maddeyi boş bırakmamanız çalışmanın amacına ulaşabilmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu soruları yanıtlarken sizin durumunuz için en uygun olan seçeneğin karşısındaki () içine X işareti koyunuz. Adınız ve soyadınızı yazmayınız. Tüm yardımlarınız ve ilginiz için teşekkür ederim.

Rukiye Göbel

Kadın ve Aile Araştırmaları Yüksek Lisans

Öğrencisi

1.BÖLÜM

1. Yaşınız:....

2. Medeni Durumunuz:

1. Evli () 2.Bekar ()

3. Öğrenimim durumunuz:

1. Okur yazar değil () 2. İlkokul () 3. Lise () 4. Üniversite ()

4. İş Durumunuz:

1. Çalışıyor () 2. Çalışmıyor ()

5. Herhangi bir maddi geliriniz var mı?

1. 500tl' den az () 2. 500 tl ve üstü ()

6. Herhangi bir maddi yardım alıyor musunuz ?

1. Evet () 2. Hayır ()

7. Türkiye'de ne zamandır ikamet ediyorsunuz?

1. 0-1 yıl () 2. 1-2 yıldır () 3. 2-3 yıldır () 4. 3-4 yıldır () 5. 5 yıl ve üzeri ()

8. Türkiye'ye geldikten sonra yaşadığınız problemler nelerdir? Birden fazla sorun yaşadysanız birden fazla şıkkı işaretleyiniz.

1. Hiç sorun yaşamadım () 2. Barınma ve temel ihtiyaçlar () 3. Sağlık hizmetlerine erişim () 4. İstihdam sorunu () 5. Irkçılık ya da ayrımcılık () 6. Fiziksel şiddete uğrama
7. Taciz ()

9. Savaştan sonra geri dönmek istermiydiniz ?

1. Evet () 2. Hayır () 3. Kararsızım ()

EK-2

KİŞİSEL BİLGİLER FORMU (ARAPÇA)

ويجري هذا البحث من أجل دراسة أطروحة روكييه غوبل ، وهو طالب دراسات عليا في قسم المرأة والدراسات الأسرية بجامعة 19 أيار / مايو. والهدف من الدراسة الاستقصائية هو دراسة العلاقة بين الاستقرار النفسي والدعم الاجتماعي المتصور للنساء اللاتي هاجرن كلاجئات أو طالبات لجوء

وبما أن البحوث ذات نوعية علمية ، فإن المعلومات المجمعّة والمعلومات الأسرية يجب أن تظل سرية. ومن المهم جدا أن تعكس استجاباتك مشاعرك وأفكارك الحقيقية وأن لا تترك أي مادة فارغة

عند الإجابة على هذه الأسئلة ، ضع مقطعا متقاطعا بين قوسين للخيار الأنسب لوضعك. لست بحاجة لكتابة اسمك الأول واسمك الأخير شكرا لكم على كل ما تبذلونه من مساعدة واهتمام

Rukiye Göbel

درجة الماجستير في المرأة والدراسات الأسرية

الفصل الأول

1. عمرك :.....

2. حالتك الاجتماعية :

1. عازب () 2. متزوج ()

3. المستوى العلمي امي

أولي أو () 2. الجامعات والتعليم العالي ()
1. ثانوي

4. الوظيفة

1. اعمل () 2. لا اعمل ()

5. كم يبلغ الدخل الشهري

1. أقل من 500 جنيه () 2. أكثر من 500 جنيه ()

6. هل تتلقى اي مساعدة مالية

1. نعم () 2. لا ()

7. منذ متي تقيم في تركيا

5. سنوات و أكثر 4 () 4. 3-4 سنة 3. 2-3 سنة 2. 1-2 سنة 1. سنة 0-1 ()

8. ما هي المشاكل التي لديك بعد مجيئك إلى تركيا؟ إذا كان لديك أكثر من مشكلة ، حدد خيارات متعددة

الحصول () 3. مشكلة العمالة (4) لا عنصرية أو تميي. () 5. كونه عنفا بدنيا () 6. التحرش () 7. اغتصب ()
1. الإسكان والاحتياجات الأساسية () 2. على الخدمات الصحية

9. هل تود العودة بعد الحرب؟

1. نعم () 2. لا () 3. أنا ممزق ()

EK-3

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (TÜRKÇE)

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir.

Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlelerin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan var.
Kesinlikle hayır 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 kesinlikle evet.
2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan var.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
3. Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan var.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
8. Sorunlarımı ailemle konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan var.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
11. Kararlarımı vermede ailem bana yardımcı olmaya isteklidir.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1,2,3,4,5,6,7 kesinlikle evet

EK-4

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ARAPÇA)

إرشادات:

يتضمن هذا الإستفتاء عدد من الإقتراحات التي تتعلّق بالدعم الإجتماعي. إستعمل المقياس أدناه من 1 إلى 7 لتقييم كل بند من البنود من خلال وضع دائرة حول الرقم المناسب

7	6	5	4	3	2	1
أوافق	أوافق	حيادي	اعترض	أعترض	أعترض	أوافق
بشدة	باعتدال	قليلا			قليلا	بشدة

7 6 5 4 3 2 1	هناك شخص زَمَمي بجانبني عندما أحتاجه
7 6 5 4 3 2 1	هناك شخص مميّز أستطيع ان اشارك أفرأحي و أحرأني معه
7 6 5 4 3 2 1	عأنتلأ تحأولي مسأعدتي
7 6 5 4 3 2 1	أنأل مسأعدة ودعم من أنلأني
7 6 5 4 3 2 1	هناك شخص مميّز هو/هي مصدر حقيقي للراحة لي
7 6 5 4 3 2 1	أصدقأئ يحأولون سأعدتي
7 6 5 4 3 2 1	بأمكنأني الإعتمأد على أصدقأني عندما تجري الأمو بشكل سيء
7 6 5 4 3 2 1	بأمكنأني التحدث عن مشأكلني مع عأنتلأني
7 6 5 4 3 2 1	عندي أصدقأء أستطيع ان اشارك أفرأحي و أحرأني معهم
7 6 5 4 3 2 1	هناك شخص مميّز في حياأني يهتم
7 6 5 4 3 2 1	عأنتلأ ترغب في مسأعدتي لإأخذ
7 6 5 4 3 2 1	بمشأعري
7 6 5 4 3 2 1	أقرأرات
7 6 5 4 3 2 1	مع أصدقأني
7 6 5 4 3 2 1	أستطيع ان أأحدث عن مشأكلني

EK-5**CONNOR-DAVIDSON PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ 25 (CD-RISC-25) (TÜRKÇE)**

Yaş:

Cinsiyet: Kadın ()

Erkek ()

Lütfen aşağıdaki ifadelerin geçtiğimiz ay içinde size ne kadar uyduğunu gösteriniz. Eğer yakın zamanda belirgin bir şey olmadıysa, ne hissetmiş olabileceğinizi düşünerek cevaplayınız.

		Hiç doğru değil (0)	Nadiren doğru(1)	Bazen doğru(2)	Sıklıkla doğru(3)	Neredeyse Her zaman doğru (4)
1	Değişiklikler karşısında uyum sağlayabilirim.					
2	Stres olduğumda beni rahatlatacak en az bir tane yakın ve güvенеbileceğim ilişkim var.					
3	Sorunlarıma açık bir çözüm bulunmadığında, bazen Tanrı ya da kader yardım edebilir.					
4	Önüme çıkan her şeyle başa çıkabilirim.					
5	Geçmiş başarılarım, yeni zorluklarla mücadele etmemde bana güven veriyor.					
6	Sorunlarla karşılaştığım zaman, olayların komik yönlerini görmeye çalışırım.					
7	Stresle mücadele etmek durumunda kalmak, beni daha da güçlendirebilir.					
8	Hastalık, yaralanma ya da benzeri güçlüklerden sonra çabuk normale dönerim.					
9	İyi ya da kötü, her şeyin olmasında belli bir sebep olduğunu düşünürüm.					
10	Sonuç ne olacak olursa olsun, elimden gelenin en iyisini yaparım.					
11	Engeller olsa da, hedeflerime ulaşacağıma inanırım.					
12	Umutsuz durumlarda bile vazgeçmem.					

13	Kriz ya da stres durumlarında yardım için nereye gideceğimi bilirim.					
14	Stres altında dikkatim dağılmaz ve açık bir şekilde düşünebilirim.					
15	Sorunları çözerken bütün kararları başkasının almasına izin vermektense, kendim işin başına geçmeyi tercih ederim.					
16	Başarısızlıklar karşısında kolay pes etmem.					
17	Yaşamdaki zorluklarla uğraşmada kendimi güçlü bir insan olarak görürüm.					
18	Gerektiğinde başkalarını etkileyecek zor ya da kimsenin vermek istemediği kararları alabilirim.					
19	Üzüntü, korku ve öfke gibi hoş olmayan ve acı verici duygularla baş edebilirim.					
20	Yaşamdaki sorunlarla baş ederken, bazen olayların nedenini bilmeden, varsayımlar üzerine hareket etmek gerekir.					
21	Yaşamdaki amacıma dair güçlü bir duyguya sahibim.					
22	Hayatımın kontrolüne sahip olduğumu hissediyorum.					
23	Zoru severim.					
24	Önüme ne engel çıkarsa çıksın, hedeflerime ulaşmaya çalışırım.					
25	Başarılarımla gurur duyuyorum.					

EK-6

CONNOR-DAVIDSON PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ 25 (CD-RISC-25) (ARAPÇA)

العمر: ... () امرأة () يا رجل ()
 باء-نوع :
 الجنس

لكل عبارة أدناه ، الرجاء وضع علامة

“X” في المربع الذي يشير بصورة أفضل الى أي مدى تنطبق العبارات التالية عليك خلال الثلاثين يوما

الماضية. العتقادك كيف كنت ستشعر تجاه () الموقف فيما لو حدثا إذا لم يحدث موقف معين مؤخرا، اجب وفقا

ليس صحيحا على الإطلاق (0)	نادرا ما صحيح (1)	أحيانا صحيح (2)	غالب صحيح (3)	صحيح كل الوقت تقريبا (4)	
					1 أستطيع التأقلم عندما تحدث تغييرات
					2 لدي على الأقل علاقة أو قرابة واحدة وثيقة وأمنة تساعدني عندما أكون متوتراً
					3 عندما لا تكون هنالك حلول واضحة لمشاكلي، أحياناً أيماني بالله او بالقدر يساعدني
					4 أستطيع التعامل مع أي شيء يطرأ في حياتي
					5 نجاحي في تجارب سابقة تعطيني الثقة في التعامل مع التحديات والصعوبات الجديدة
					6 أحاول أن أرى الجانب الهزلي من المشاكل عندما أواجهها
					7 اضطراري للتعامل مع التوتر قد يجعلني شخص أقوى
					8 أميل إلى استعادة توازني بعد مرض أو إصابة، أو غيرها من الصعوبات
					9 أعتقد أن معظم الأمور تحدث لسبب ما سواء كانت جيدة أو سيئة
					10 أبذل أقصى جهدي بغض النظر عن ما قد تكون النتيجة
					11 أو من بأنني أستطيع تحقيق أهدافي حتى مع وجود عقبات
					12 حتى عندما تبدو الأمور ميؤوس منها، أنا لا أستسلم

				أثناء اوقات التوتر/ الأزمات ، أعرف الي أين اتوجه لطلب المساعدة	13
				تحت الضغط، استطيع التركيز والتفكير بوضوح	14
				أفضل الأخذ بزمام المبادرة في حل المشاكل بدلا من ترك الآخرين اتخاذ جميع القرارات	15
				الفشل لا يسبب لي الاحباط بسهولة	16
				أعتبر نفسي شخص قوي عند التعامل مع تحديات وصعوبات الحياة	17
				عند الضرورة، أستطيع اتخاذ قرارات صعبة أو غير محببة قد تؤثر علي الآخرين	18
				أنا قادر على التعامل مع مشاعر غير سارة أو مؤلمة مثل الحزن والخوف والغضب	19
				في التعامل مع مشاكل الحياة، أحيانا نتصرف بناء على الحس الباطني أو الحدس دون معرفة السبب	20
				لدي شعور قوي بان لي هدف في الحياة	21
				أشعر اني مسيطر على مجريات حياتي	22
				أنا أحب التحديات	23
				أعمل على تحقيق أهدافي بغض النظر عن العقبات التي تعترض طريقي	24
				أنا فخور بإنجازاتي	25

EK-7 Etik Kurul İzni

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
28.06.2019	6	2019 - 209

KARAR NO: 2019 - 209
Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Rukiye GÖBEL'in Prof. Dr. İlkur AVCI AYDIN danışmanlığında "Mülteci Kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile Psikolojik Sağlımlıkları Arasındaki İlişki" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 19691 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Rukiye GÖBEL'in Prof. Dr. İlkur AVCI AYDIN danışmanlığında "Mülteci Kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile Psikolojik Sağlımlıkları Arasındaki İlişki" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

EK-8 İl Göç İdaresi İzin

TUTANAK

- İlgi: (a) Ondokuz Mayıs Üniversitesinin 16.08.2019 tarih ve E.18196 sayılı yazısı
(b) Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne hitaben 10.10.2019 tarih ve 13176 sayılı yazımız.
(c) Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 15.10.2019 tarih ve E.63927 sayılı yazısı

İlgi (a) da kayıtlı yazı ile Kadın ve Aile Araştırmaları Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Rukiye GÖBEL' in ilimizde bulunan mültecilere yönelik 'Mülteci Kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ile Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişki' başlıklı tezine veri toplamak amacıyla ekte sunulan Türkçe ve Arapça hazırlanmış anket formunu Çorum İlinde yaşayan mülteci kadınlara uygulanmak için izin talebinde bulunulmuştur ve ilgi (b) de kayıtlı yazımız ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne talep ile ilgili yapılacak işlemin bildirilmesi istenilmiş ve alınan ilgi (c) de kayıtlı yazı da;

Bilindiği üzere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 94 üncü maddesi gereğince uluslararası koruma başvuru/statüsü sahibi kişilerin ve 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinin 51 inci maddesinde belirtilen geçici koruma kapsamındaki yabancıların tüm bilgi ve belgelerinde gizlilik esastır. Bu nedenle bahsi geçen kişilere ait kişisel verilerin veya diğer bilgilerin kendisinin veya menşe ülkede yaşayan aile üyelerinin özgürlüğünü ve güvenliğini tehlikeye atabileceğinden dolayı ne menşe ülke yetkilileri ne de üçüncü kişilerle paylaşılmaması ve araştırmanın hiçbir aşamasında **ad, soyad, telefon, adres bilgileri ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi bilgilerin istenmemesi** çalışmalar esnasında ses ve/veya video kaydı alınmaması gerekmektedir.

Bu kapsamda yukarıda belirtilen hususlara hassasiyet gösterilmesi şartı ile yapılması planlanan araştırma Genel Müdürlüğümüzce uygun görüldüğü bildirilerek yukarıdaki kurallara uyması gerektiği aksi halde hukuki sorumluluk doğuracağı hususu;

Konu ile ilgili yapılan tutanak imza altına alınmıştır.31.10.2019

Tebliğ Eden
Süre Nil/AYANIK
İl Göç Uzmanı

Hazırlayan
Elif KARATAŞ
Büro Personeli

Tebliğ Eden
Rukiye GÖBEL